

చెన్నపట్టణము ఫిబ్రవరి ౧౯౨౭

సంపుటము ౪

అక్షయ సంవత్సరము మాఘమాసము

సంఖ్య ౨

కంకణము*

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు

వ్యాసర్థ

ప్రణామమందు మెరుగియందును నిత్యము నొక్కరీతి న
య్యనుపమమౌ నరాత్మకు మహాత్మరీతేజము వెల్లుగొలుపునక
గనుగొన నొక్క కంకణమెకా యను నీరసభావ మూన కో
యననుచరిత్రులార! వినుఁ డయ్య! మనీయకథావిధానముక.
న. జలములు నేర్పడుక జలదసంచయముల్, జలముల్ జమిదు న
జ్జలధరజాతముడె; మది సంశయ మయ్యె మనీయజన్మ మీ
జలజలదంబులుం బెటన్; సర్వచరాచరకోటి సాటిగా
నలినభవాండముదె జననం బని మాత్రము విన్నవించెదన్.

* ఇది యొక ఖండకావ్యము. ఇందలి కథ యుగజలబిందు స్వీయచరిత్రము. మానవుని జననమరణ సరక
స్వర్గాద్యున్మలన్నియు నీజలబిందువునందుఁ బ్రతిబింబించుచుండును. స్వనిప్రధానమైనదియే కాని కేరల శ్లేషకా
వ్యము కాదు.

చ. ఖరకరు గ్రీష్మభీష్మకరకాండముఖంబున నెన్నిమారు లే
నరిగితినో నభంబునకు, నథమునుండి మఱెన్నిసారు లే
నురవడి జారి భూతన మొందితినో; బుధు లిట్టి జన్మముల్
మరణములు గణింప రిట మజ్జననక్రమగాధ లేటికిన్?

శా. నాపాపం బడి యేమొ కాని భువి నానాయోనిసంజాతుఁ డా
పాపాత్ముఁ డెఱఁ జెక్కుశీవనములు బ్రపించుచున్ బుచ్చద
న్యాపారమ్మున సంచరించితి ననేకాబ్దమ్ము లేతస్మహీ
వాపీరూపనదీనదాదిబహుళాంధ శ్రేణీమధ్యంబులన్.

మ. శలరూపంబు తొలంగి సూక్ష్మమగు నాకారంబుతో మిటికిఁ
బలుమా రేగుదు నేగి వర్వభంవనావాసవ్యథాభేదముల్
తలపోతున్ దలపోసి యంబరనటద్ధారాధరాకారని
శ్చలసంచారసుఖంబు శాశ్వతముగా నర్జ్యుఁ బ్రార్థించెదన్.

౨

మ. ఒకనాఁ డిట్లె వయోదమండలగతోద్యోగప్రమోదంబునఁ
స్వకులంధఃకణరాశితోడుత నభోభాగంబునం గామరూ
పకలాకాశల ముల్లసిల్ల బహురూపస్ఫూర్తులం దాల్చి, యా
దుకొనం జొచ్చితి మాప్రభాకరు ప్రభాలోపంబు మా తొందరగన్.

శా. పారావారధరాధరోన్నతతరువ్రాతాఁగాఘోరకాం
తారాకారములూ, సమస్తవనత్వప్రస్ఫుటస్ఫూర్తులూ;
నీరేతోద్భవు స్ఫుటిరూపముల నన్నింటిం దగన్ దాల్చి, రం
గారం జూపితి మహ్మ డభ్రతలరంగన్నాట్యరంగమ్మునన్.

సీ. మొత్తమ్ము లై పారు మత్తేధములఁ గూడఁ బిల్లియేన్దులు వెంటఁ బెట్టినట్లు
అత్యున్నతములొ మహావర్వతంబులచుట్టు గుట్టలు కొన్ని పుట్టినట్లు
పేర్చి పెట్టిన దూదిపిడుగునుండి యనేకరూపాంకురంబులు తూలినట్లు
సాంప్రసీరంధ్రవృక్షచ్ఛటచ్ఛాయలఁ బలు గుజ్జప్రాంకులు మొలచినట్లు
ప్రకృతి ప్రకటించు నఖలరూపములతో న-లంకృతం బయి నీలాకలంకనకల
గగనలల మెల్ల నావేళఁ గ్రాలె నూర్న-కళల మాఘేలనాకలంకలనవలన.

తా. నీలస్థిగవియత్తలం బనెడు మేల్నిద్రంపుటద్రంబునకా
భూలోకప్రతిబింబమీకరణేగన్తో నయ్యెనో; యమ్మరు
జ్జాలంబుల్ గవ మర్త్యలోకప్రకృతిచ్చాయావటం బిట్టు లా
కాలాఖ్యండు గ్రహించెనో యనఁ గడున్ గన్పట్టె మానూకృతుల్.

3

ఉ. ఏమిట నాటియాటలను నింత వచింపఁ గడంగ నేటి? కా
వైని లభించినట్టి ఘనభాగ్య మపూర్వము; దాని నెన్నఁ గా
నానె? దినావసానసమయాన ససూనవిమానయానగీ
ర్వాణవితానగానరసపానవిశేషము నాకుఁ జేకు రెక.

తా. హా! నాపుణ్యఫలం బదెట్టిదో కదా! యానాట నానాట రా
గానన్ గోకిల కాకలేకలకుఁమాకారంబులన్ మించు నా
దానందంబున ముద్దుచుక జలకణం బై యున్న నే నామరు
ద్ధానానందసుఖన్ సుధాకణము వై కంటిక విమాత్సప్రభా.

సీ. మండువేసఁగిలోని నిడుపున్న మనాటి జాలిల్లి పెన్నెల చలువలందు
ప్రత్యూషసమయసంభవమందమలయమారుతకోమలతరంగహతులయందు
పాలబుగ్గలు లొత్తవడ నోరఁ జొల్లారఁ బసిపావ లను ముద్దుపలుకులందు
మందారమకరందమాధుర్యధుర్యసత్కావ్యధన్యకవిత్యగతులయందు
గలుగు వివిధసుఖంబు లొక్కటన చేర్చి-వేర్చి గానం బనెడు వేరు గూర్చి సకల
భోగ్యముగఁ జేసినట్టి యుభోజభవుని - స్పృష్టివిరచనావిధన మచ్చెరుపు గాక.

ఉ. ఆయనమానగానవిధవానుభవం బది చెప్పించితనే
పామెనో లేదో నాడు శ్రేవణావధి కెంతయు దాటిపోయినన్
దోయకణంబు నే నుజ్జల దోయకణంబునె యాదుఁ జింతతోఁ
దోయమువారలం గలసి తోయదమండలమందు నుండఁగన్.

౪

తా. ఆటంకంబు ఘటించినార మట స్వీయాంశుప్రభావ్యాప్తిక
త్యాటోపంబున భానుఁ డావలిమొగంబై, మావయిం దా నిరా
ఘాటక్రొధవిలోకనారుణసమగ్రస్ఫూర్తులం గొల్చె; హా
చేత కాటమునక నమస్తగతులక జేట కదా వాటిలున్!

ఉ. మాస్థి కెంకాయ్ నగచి, మమ్ము గరంబుల నుద్ధరించి, యు
చ్చస్థిః తేచ్చ మిత్తుఁ డన సత్యమితండె యటంచు సమ్మితిఁ
స్వస్థత గన్న మాఘవత సైవగలేడని యెన్నవైతి ని
టసిరు నాశ్రయించు నెడ నొ దురవస్థవిట్టివే కదా?

చ. మముఁ బయికెల్లి దాన నగు మాదగు మన్నతి కోర్వలేక దు
ర్భిమ గొని మాయెడఁ దనప్రభల్ గనరా వని యీను గాంచె; ను
త్తములు నిజాశ్రితాల్ మహితస్థితి కెంతయు సంతసింతు మ
ధ్యములు తటస్థు లాదు రసయ మృధముల్ చలమూనువా రిలన్.

ఉ. అద్దిర! లోకభాంధవుడ నంచును మిటికి నంటి మాకుఁ దా
బెద్దట! పెంపు గూర్చు నట! మిటిరె యీవరివేషముల్ ఘనో
ద్వంద్వకేకే కదా తఱుచు తాల్చుట? స్వార్థరస్రస్థిధలా
పెద్దలు? పెద్దలుదె కనిపించును గ్రించుడనంబు లన్నియున్.

౫

శా. ఆపై మా కువకారివోలెఁ బననుం డం తంత నేతెంచి, మీ
కూఁపాజ్ఞతవోవఁ గా సకలదిక్కుటంబులం జూచి, ధీ
నైపుణ్యంబు గొనుండు రం డనుచు నానాధంగులం ద్రిప్పె మ
మృపూర్వాచలపశ్చిమాచలసమస్తాకాశభాగంబులన్.

ఉ. భూరిపురాకృతప్రకటపుణ్యాలానుభవంబు నేటితోఁ
దీరెన్ భేదరత్నమును దీర్చున్ నా ఘనసారహారసీ
హారపటరచారుధవళాకృతు లెల్లఁ దొలంగిపోయి వి
స్తారవికారగాఢతమసచ్చవి మాకు ఘటిల్లె నంతటన్.

మ. బలభిదోరశతారధారలకు మున్ బాల్గొక తాఁ బుత్రపౌ
త్రులతో గోత్రసమ్మిది గాంచి గతభీతుం డై కుటుంబంబుతో
జలధిం బాసిన మేనకాత్మజ వియత్నంబారమోనాఁ గడుఁ
తెలుగె నాఁ డతిభీకరాకృతుల మాఁమూతసంచారముల్.

సీ. అమరాధిపతి వీడు నాశ్రమింపఁగ నాడు దండెల్లి చను బోకుడం డనంగ
దీపంబు లిడి భూసతీమణుల్ నగనంపుఁ బీటవైఁ బారించు కాటు కనఁగ
అజనాచలశిఖరాగ్రమం దుడయించి చదలంటఁ బ్రవహించు నది యపంగ

నరకలోకంబున కరుగు భూర్తులవెంటఁ బరువెత్తు తత్సావనటలు మనఁగ
గుంబుగుంబులు లగుచు గుంపుగుంపులు గూడి-యింత లంత లై యనంతము లయి
కడకు నేకమగుచు ఘనఘనాఘనముల-పంచయంబు మింట సంచరించె.

ఆ. చదలు చదలువాఱఁ జెదపుర్వుల విధానఁ-బాదలు తారలెల్లఁ జెదలు బాపు
తారుపూత తీరు తనరాదు జీమూత-జాతముం దడంగి నమసి పోయె.

క. లేకము గనము భవిష్య-న్నాతము, పవమానగతులు నమ్ముకొనుచు ని
ట్లాశాశ్రమఁబంబున నక-లాశాశ్రమణుం బొనర్చి యలసితి మంతన.

౩

మ. గజయాధంబును వేటకాఁ డినువచిక్కంబుందుఁ జిక్కించుహో
ల్కిఁ జలింపంగ నెడ మొక్కించుకయినన్ లేకుండ మానీరద
ప్రజముం గ్రిక్కిరియంగఁజేసెను సమీరస్వామి; మాకర్మ మా
ర! జగత్సృజఁడటందు రాతఁడు జగత్సృజాంతకుండేకదా!

చ. జగములకుం బ్రకంపనుడు సైవంగరాని ప్రభంజనుడు వీఁ
డగు, నధికారపుంబనవి కన్బుడుగాడని యెన్నఁబోక, తా
దగునని జీవకోటికి నదాగతిగా నొనరించె బ్రహ్మ; యె
న్నఁగ నధికారవిర్జయమునన్ విధి కేవలమజ్ఞఁడేకదా!

మ. విలసత్స్మృతికరత్నయుక్తుఁ డతిగంభీరుడు, నానాధునీ
లలనానాధుఁ డనేకదీపవసముల్లుసుండు, కరిపించెడ
జలధిస్వామి సమీరుబారిబడి యశ్రాంతంబు; నాహా! మహా
త్ములకైనన్ మఱిశాంతిలేదు కుటిలోద్వ్యోగాధికారంబులన్.

చ. అనలుడు తా సమగ్రమపితాగ్రహవృత్తినహింపఁ బ్రోత్సహిం
పనె చనుఁగాని శాంతిదుంపం దలంపం దొకనాడుఁగూడ ని
య్యనిలుడు; యుక్తమా తరుణముం దొకచల్లనిమాట నెన్నఁడ
ననపుకదా మహాన్నతపదాధ్యుల జహ్వాలు విహ్వలంబులై.

చ. అటవి నితాంతపుష్పనిచయంతరపారభముల్ హరించి, యు
త్కటమగు గంధవాహాబిరుదంబున వీడు చరించు గంటినే?
కటకట! యిందుకంత యధికారము గల్గినయంతఁ గొందఱే
పటిమయులేకయే బిరుదపద్ధతిఁగొందు యశోద్ధతి గనన్.

మ. అకలంక ప్రసహిత్యరం బడవిపాలైపోవఁ దత్సేరభ

ప్రకరంబం గొను గంధవాహునె గణింపంజాతు చౌరా! యమా
యకులంద్రొక్కి, తదన్నతుల్ గొని యశం బాజించు మిథ్యాప్రయో
జకులంగాక యథార్థధీమంబు మెచ్చుబోదు లోకం విసి!

శా. ఎన్నోభంగులు లోక మొకరచి నేనెంత విమర్శింతు? నెం
త న్నిందింతు దురంతశత్రుననియి, నన్నోలునజ్జుల్ మహా
నన్నుల్ ఇన్నత నన్యదూషణ మొనర్పంజాతులే కాని, మే
లన్నం గీడన నీశ్వరాజ్ఞ నెకదా యశ్రాంతమున్ వాటిలున్.

శా. మలే కీడగు, సూన్యతం బన్యతమా, మిత్రుండె శత్రుండగున్
బాలే దుర్విషమాను; బుణ్యమె యఘస్రాయంబుగాఁ దూలు దు
ష్కలంబయ; సమస్త మీశ్వర విలాసంబందు నిష్ఠే.దలీ
లాలోలాత్మకులై విజ్జలభి నుల్లంఘింతు ధీరోత్తముల్.

శా. ఈ వైరాగ్యము లిన్ని నీతులును దా నేతత్తటస్థత్వమున్
భావం బక్కట మర్కటంబు పెహియింప నేర్చునే? పామర
త్వావిరూఢతనదావివేకమనుకారాయత్తమై చిత్త మిం
తే విశ్రాంతి బొంద దేమిటికి నా కేమెట్టవేదాంతముల్.

ఉ. ఇమ్ముల నున్నమమ్ముల ననేకవిధములఁ ద్రిమృరించి, యా
తెమ్మరత్రిమృరీడు పెనుదిమ్మగ నెమ్మెయిఁ గ్రిక్కిరించె; స్వాం
తమ్మున నింతదారుణ విధానమెట్లుల్ మరువంగవచ్చు? స్వా
స్థ్య మ్మెట్లలానవచ్చు? వగ నైవఁగలారె విరాగులేనియున్.

2

మ. అకటా! మమ్ములు లావియచ్చటులకారాగారము నుంచి, కం
టకుడొ మంటరి గాలిదయ్యమఘ డంతభానమైపోయె; మే
మొకటన్ మింటను గడ్డవారి చలనం బొక్కింతయున్ లేక, యూ
రక వర్షించితి మంధకారఘనధారాపూరముల్ ధాత్రిపై.

క. ప్రాచి నవాచి బ్రతీచి ను-దీచిఁ బహుధానముత్పతిత వితత తమో
వీచిచిచయము చెలఁగెను-మాచేత సమానచేత సహి నమితంబై.

- గీ. భీకరాకృతి సూచికాభేద్యమాన-భూరిసిరంధ్రనివిడంధకారఘోర
వారినిధిపొంగి జగము ముంపంగ నాటి-రాత్రి ధాత్రికి జెనుకాళరాత్రి యయ్యె.
- సీ. పరమేశ్వరాభావదురితభావమ్ము విధాననాస్తికతాప్రధాన మగుచు
సంతతక్షిప్త దుష్టప్రబంధం బట్లినోచరాఖిలవస్తుగుణము నగుచు
కవటమిత్తని మైత్రికరణి క్షణక్షణజాయమాన భయతిశయము నగుచు
లలిదరిద్ర మహానసాగారమును బోలె జూడజూడగ సర్వసౌస్యమగుచు
నిర్ధనమనోరథము లేల వ్యర్థమగుచు-నక్షరావేతు హృదయమ ట్లంధమగుచు
త్యాగరహితు రాజ్యమువోలె ద్యాజ్యమగుచు-తమముగ్రమ్మినజగమధమముగదోచె.
- శా. మాకుం గ్రమ్మరఁ గానరాఁ డెచటి కమ్మయానిలుం డేగెనో
నాకారామచరత్పురాంగనలఁ గానబోయెనో లేక గం
గాకల్లోలవిలాసడోలికల నూఁగంజొచ్చెనో భూతలం
బాకల్లాడదు నాటిరేయిని నమస్తాశాస్త్రదేశంబులన్.
- ఉ. సౌవరజంగమాత్మకము సర్వజగంబును నాడు కేవల
సౌవరహూషమయ్యెను; కుజవ్రజముల్ చలనస్వభావముల్
బో వివనాడి పూనెను దపోనియమంబు తమోనివృత్తికొ
య్యెవలయంబు నిశ్చలసమాధి మునింగెను శాంతిమంతమై.
- క. ప్రాణాపానసమానో-దానవ్యాసములె జీవధారణమునకున్
మేనుల మిగులంగ, మిగిలిన-భూనభముల ననిలచలనములు తొలగి చనెన్.
- శా. ఆపై నొక్క-విషజ్వరాకృతి నవార్ద్యంబై విజృంభించుచున్
దాపోద్రేకము వస్త్రవర్జనము కాంతానిష్టభావంబు ని
ర్వాపారమ్ము హిమోపచార మసుఖాహారంబు నిర్నిర్ద ఘ
ర్మాపూరమ్ము విదాహబాహ్యగతశయ్యల్ గూర్చె మర్త్యాధికిన్.
- శా. ఆరాత్రి నజభర్తృవక్త్రగతఘర్మాంకూరముక్తాఘలా
కారస్ఫూర్తుల కానతస్మితదళత్కంజాన్యలై, తచ్చక్రిమం
బార్ణ పీచిరి తాళవృంతముల శుద్ధాంతంబులందున్న కా
తారత్నంబులు రత్నకంకణఘ్రిణాత్కారంబు లేపారంగన్.

౮

- గీ. బంధురవిసేల కంధరవటలినండి-వెడలదొడగ విద్యుల్లతా వికతు లంతఁ
జలులగమానాంతరోజ్వలజ్వలనజనిత-కీలికాభీలమాలికాకృతుల లేల.

శా. మొదైనందు నవిద్య, విద్య లవమై మృగ్యంబుగా నుండు బ్ర
హ్మాండంబు; దట్టలయ్యు విద్యయై యవిద్యం గూల్చునంచు మహా
ద్వంద్వధాన్వితవితానము దొలఁచి నద్యస్పృశ్యకంపాలతా
తందంబుల్ వివరింపఁగాఁ దొడఁగె విద్యామానదండంబుల్.

ఉ. చెల్లు సమస్తజన్మలును తెల్లినయంతనె, వానియందు రం
జెల్లు పరాత్పరద్యుతియుఁ జేరును దత్పరమాత్మయందె; మా
చెల్లెడునట్టి కాలమును జేరు రెనోయన విద్యమానవి
ద్యుతికానికాయము లధోగతి భీతి ఘటించె నక్కటా!

శా. పోయె నుండటిభేదరత్న విభవంబుల్; వోయెమా నారకం
బాయె; బాపులమైతి వేమకట! మాయంగంబులం గ్రుచ్చును
దీయంజన్మెడు క్రూరకింకరుల యుద్ధిష్టాగ్ని సంతప్త దీ
ప్తాయోదండములయ్యె నయ్యెడల యాతాతాతశంపాలతల్.

ఉ. నెట్లనఁ జిట్టచీకటిమునింగిన యట్టి జగంబుమాకుఁ గ
న్నట్లమి నూర్చుదృష్టి పరుపంగఁ బ్రంపచపుదృష్టి కడ్డము
గట్టిన మేలిసిలితెరకైవడి మాజలదాళి గ్రాలఁగా
బట్టపురాజులట్ల కనుపట్టెను మాపయిఁ బారకావళుల్.

శా. బేరారా! పతిరాని రాతురుల మేలొ నంబరాలంకృతా
కారస్ఫూర్తుల న్వేచ్చఁ గాంచెదరు; రాకం గంటిరా తారకా
నారుల్ మెల్లనఁ బాటుచాటునన యుండంబోదురే తద్దరా
చారంబుల్ వ్యభిచారకామినుల సంచారక్రమంబుల్ గదా!

శా. రాజుగొంచిన కంటితోడఁ గని భర్త మొత్తై నన్నట్లు ముఁ
రాజుగొంచి పతి మొఱుగె నొక తారాకాంత; నానాదితా
రాజుల్ తారలఁ గూడునాడు వ్యభిచారంబేరు కంకింతు రం
చే జింతుదిలి నాటి తామనపురేయిం దారలం జూచుచున్.

మ. అకలంకోజ్జ్వలతారలం బొదివి భావాభావ మధ్యాల్పతా
రక లందందునఁ జుట్టఁజేరె ముదమార్క రత్నభూషాంబర
ప్రకరోద్యద్రమణి జనాభరణ సౌభాగ్యంబు వీక్షించు వే
డుకతోడఁ నినుపేదరాం ద్రరిగి చుట్టుంజుట్టు చందంబునన్.

దగ్గుబల్లి దుగ్గనకవి - నాసికేతోపాఖ్యానము

శ్రీమత్ అచ్యుతరావుగారు, యమ్. ఏ., యల్. టి.

(నాసికేతీసంధిక తరువాయ)

వాగ్దత్త

ఇంక మన్నికాద్దుమని పంథ గాంచుడు:—

“గీ. ఆమహామహా పుత్రియై యవనిఁ బరగి
జలజలగరనిధిజే జలజపాణి
కుండసుందరదన రాశేందువదన
చంద్రమరి యనుపేరిటి జలజగంధి.”

అని మొదలు పెట్టి చిట్టచివరకు యామె స్థాందర్యమును నభి
భూపర్యంతము వర్ణించెను. పదములు మార్చుముల చలెను,
బానుయొగ్గును కాలిగర్చుములవలెను ఉన్నవి. టిలుదులు,
పొక్కిలి, మాగాను-వీనికి సరిచెప్పబడు వస్తువులే కన
బడలేదు. కుచములు పువ్వుగవ్వములు; ఇల్ల నాతీరములు.
ఇట్లాపాదమంతయు గుహరు ఇరువదియేనుపద్యములకు
మించునట్లుగా వ్రాసి కవి తన యావచ్చక్షిని వినియో
గించియు, సకలకావ్యబంధురవర్ణనాచమత్కృతిని నేక
రించియు, సమస్తసాహిత్యసంవిధానవిస్తృతి ననుక
రించియు వారీతిలకము చంద్రమరికి రంభ, ఉర్వశి,
తిలోత్తమ ఇత్యాదితోతోత్తరమత్తకాశముల నపహ
సించి యధికరించెడు అప్రతిమానసాందర్యము కలదని

వర్ణించివాడు. ఇంత శ్రమపడెను గాని, పాపము, కవి
యొక చిన్నసంగతి మనస్సులో నూహించుకొన్న వెంట
బానుండెడినో! ఇట్లగణితయాపలావ్యారాశియై కొను
కొందియున్న కవ్యమపరిగ్రహించెడు పురుషుడెవడో!
కంతుడా, జయంతుడా, వనంతుడా! ఈయొప్పుల కుప్ప
ను, ఈసాంపులగనిని పరిగ్రహించెడు మానిసి యెట్టి
వ్యభావము గలవాడు! శరీరస్థావనమును, ప్రత్యేకయవ
నిరతిశయసామర్యమును పరీక్షించి యానందించెడు
శృంగారరస కేళియడా, మదనోద్వేగ మనకుడా, యను
స్వల్పవిషయమును మోదించిన వెంటబానుండెడిది! కవికి
శ్రమయా ర్థిపోవును; నాయికానాయకుల కననమాల
దాంపత్యసంయోగమా పంపుటెంతను; కథాసందిధాన
మునకు రసభావముల దౌచిత్యమా నమహామును.

నిత్యవైదికకర్మానుష్ఠానపరుడు, అనవరతబ్రహ్మ
చర్యవ్రతదీక్షాకలితుడు, మహాసంయమి యగునుద్దాలకు
నకు గృహిణియై యుండెదగినస్త్రీ యెట్లుండవలసినది?
భువనమోహనముందరి నూ, లేక, సద్గుణానమన్వితయగుపతి
వ్రతయో? శ్రుణ్వక మోహవివశుడై విశ్వామిత్రుడు మేనకను
బరిగ్రహించెను. కాని తిక్కంగమాంబాకృతులైన
జాచి నిరాదరుడై దారపుత్రిలయెడల పెడమొగము
పెట్టి చలెను. చంద్రవత్సరుడాలకుల సంబంధ మిట్టిది నూ?
కాదు. అరుంధతిని వసిష్ఠుడు చేపట్టినట్లును, లేనాను
జనునట్టి వరించినట్లును చంద్రవరిని ఉద్దాలకుడు పరి
గ్రహించవలసియున్నది. అట్టివిషయములో చంద్రవతి
నిగుడించి వర్ణన మెట్లుండవలెనో కవి యూహించవలసి
వది. ఇటువంటివిచారణమును దుగ్గకవిల్లుకాని భావనా

కే కి యెంతయుదికట్టకగరిగి సారవంతమైనదో మనకు తెలియచున్నది.

తరువాతయంతేమిటకు బోవుదము. విభిన్నతరమైన చంద్రవతి భాగినిశీతో యములందు మజ్జవమాడుచు ఉద్బలమనితేకాపూరితమైన యరవిందపుటము నాస్రూడించి సద్యోగర్భవతియై, కోపావమానదూషితనేత్రుడైన రంధ్రిదే కానలవనంపబడి, త్యూచించుచువచ్చిన సత్కారముల బొందినదై, నాసికేతుని గని, యట పూరవివసముల నివసించియుండెను. ఈభాగమును సామాన్యకవులందరు స్వాభావికరసమ్మార్గినే వ్రాయగలరు. దీని యందైన దుగ్ధభిరదవ తనయసర్వకోభి నిక్కమగు బొడనూపగగినది.

ధీతోదాత్తుడగు రసమహారాజాద్యనము, తాప సోత్రముడగు త్యూచించుచుకల ప్రళంస, ఇత్యాదివిషయములలో మల్లికార్జునునికంటె దుగ్ధకవి యెంతమిన్నయగు కవియో యుండెనో యాచూభాగముల జదివిన తెలియగలరు. ఈభాగమునింతటితో నవల మఱియొకముఖ్యపుట్టమును బరిశీలించెము.

కాలక్రమమున జంద్రవతిగర్భాలకు లాక్రమవాటిక చెంతకలిసికొనిరి. పుత్రు డగు నాసికేతుడు వారి గువునకు సమావేశము గలుగజేయుటయు, నొండొరుల నెరింగించుటయు, నిత్యాదిదౌత్యకార్య మొనరించెను. అప్పు డుద్బలకుడు చంద్రవతిపరిగయొక్కకుడై తమక పదుమండ పీరిమపురకును జరిగినసంభాషణాదివిషయము బహుమకుమారకృంగారవిషయమపట్ల గనపటమును. ఈభాగమును మనము లాగ్రతగా బరిశీలించినచో దుగ్ధకవివలెండుని అతేష కేమపీవిలాస మగ్ధలముగ ద్యోతక మగును.

మల్లికార్జునుని గ్రంథమందు నుద్బలకుడు చంద్రమతిని జూచినవెంటనే కొడుకును విడిచి యిట్లునియె:

“క. నీళ్లు యెరటనుండెను
“రా తనకు యెరుంగఁ దెచ్చరా నాకడ !
వాకకగతి జని తోడ్కొని
యాతడిరుంబోడి వేగ నరిగి చువూరా !

గీ. నీలవేలి విడిచి నిముసుమైనను దాగఁ
బాల భూరిగురుగిల యనిన
నాచికేతుఁ డెప్పుడు వయమలరంగఁ దిల్లి
పాలి కరిగి యిటులు పలుకఱొచ్చె.”

చంద్రమతి యెవరో తనకు తెలియకుండగ, నుద్బలకుడెవరో ఈమెకు తెలియకపూర్వమే, ఆమానినిని బరిగ్రహించుటకు వెత్తెత్తిన విటునివలె నుద్బలకుడు గంతులిడఱొచ్చెను.

అపైని నాచికేతుడు తల్లికడ కేగి ఉద్బలకుని మనఃపీఠిని గుఱించి యిట్లు మడిచెను:

“క. జననీ, నడి రమ్మ! ను
జ్జవకునిపాలికి నతండు త్తొడమైన నిమం
గనుఁగొనక నిలువఁబాలక
పనిచెక న వ్వవరగ నాన్మపాత్మజ యనియెకొ.

గీ. తల్లిచంద్రు లన్నదమ్ముల బంధులు
గన్య నొసఁగు టవనిఁ గలరు గాక
కొమరుఁ డెట నియ్యఁగూడునే యెరునిత
కలదె యియ్యయై కార్య విలుకు!”

ఇట్లాసాధ్య మృదుమధురముగా మందరింప నాచికేతుడు చంద్రకడకు పోయి తానదెచ్చికొన్న చీపాల్లును పది రెల్లుగ నాతనికొప్పగించెను!

“ఉ. ఆయ్యోడ నాచికేతుడు ను
చోగ్రహ మెప్పుగఁ చంద్రపాలికికొ
జయ్యన నేగి యిట్లునియె
సం యమి మీ కిటులాడఁ దెల్లునే
నెయ్యములేక పావనము
నిప్రసరాక్రమవాటియందు నేఁ
డయ్యయై యిట్టిదుర్వచన
మాడఁగ నో రెటులాడఁ దెల్పుమా?”

అని యింక మరన్నియో దూషణవాక్యములను సద్యోపదేశములను ఆదిరుతహాస తండ్రియగు మునిపుంగవునకు చెప్పెనట. ఈదౌత్యమును, ఈసంధానక్రమమును ఎంత అపహాస్యముగను, ఆశ్చర్యముగాను నున్నదో చూడుడు!
ఇట్టి విషమపరిస్థితిలో దుగ్ధకవి బోయినమార్గమరయుడు; ఉద్బలకుని యాక్రమవాటికయొద్ద చంద్ర

సహించి నవ్వించుచును భగవంతుని ప్రవక్తత్వము లగు మూర్తి కన్నులలో నున్న విజయమునాందినందును నిశ్చలది ప్రజ్ఞను నిలుపుచును. ఆమెను అన్వేయించు ప్రభు ప్రవచుచుగా నవ్వించి యిట్లేశ్వరమనియు నామెపట్ల ప్రేమను పట్టినోదయముగ భక్త్యభివృద్ధి కలుగజేయుచున్నది.

ఉద్ధాలకుడు కర్మకుడు; వైదికవిధిక్యతలకుల సున్నయుత్సాహమున నవ్వించుచు భావనలతోను చుండు లేవు. ఆయన నవ్వించు వికారోద్భవముల కనీయము కాదేను. బహుశః ఈకారమునందే విప్లవాదులకు, బ్రహ్మయు వివాదాదులు జరిగినవిని కోరిరి. క్రోధాదివికారములకు నిమగ్నముగ నున్నవలె నీయకావున భావతాపముల నానీశుడు కర్మసంసారము గుఱించి యిందుక సంహారము నుద్ధాలకుడు నిష్కారగునుగ క్రోధాదివికారములను నావునని జేసివేసెను. కాని నానీశుడు దేవతలైనవలె వైదికక్యతలను నీవలెను. తిలకించుచు భక్తిప్రేమలకులు విన్నవించునవలెను.

నానీశేతుడు

కథాపురుషుడగు నానీశేతుడు పుట్టకనుండియు మానవప్రవృత్తికి నశీతుడు; అజ్ఞానివాని; అతిలోభాభిమానంబుడు; నీత్యనిర్మలత లభితుడు; అసంపాదకత్వ సహజీవీతుడు; అద్వైతాభిమానము చిన్నవాడయ్యును భావరేఖ నుతినియందు మాత్రమింది యుండుటచే నత్యంతనిరంతరం నవ్వించుచు. తిలకియన నుద్ధాలకుడు తాపమునైనను నానీశునితో నశీతుడుగా నోడన విన్నవాడై తనయనియందు నవ్వంతభావమును నుత్తరుగ లేక యతిని యనులలుపింకొన్న నుద్ధాలక్యమలను విని జరిగించెను. నానీశేతుడు మానవ విషయములలో బాటుపెట్టెను. తిన్నవిషయములలో పరివ్రాణుడుగను న్నిలంపగడెను. ఇట్లేనవ్వించు ఈత నివత్తత్రరాజానుపారమేశ్వరని భిన్నముగాదు.

రఘుమహానాథు

ఇంక ముగ్ధపాత్రులలో శేషించిన రఘుమహానాథుని గుఱించి యోచించెదము. ఈ మహామహుని

పాత్రులమూలము బహుమందులనుగ, న్యుభావవిధముగ నాదిత్యోబధముగ నిరూపించుటకెది. తమయచారము

నీ. ".....ఆకలంకచారిః
ఆకలంకచారిః
 దార్య సన్నకుండు సత్వతరుండు
 మూలగ్రహణం కరణాగ్రతం
 నానూపకరుడార్ద్రమానసుండు
 హరిహరాద్వితకారోకపరివృత్త
 మృతలుం దనమానమానధనుండు
"

ఈమహామహాపురుష మనస్వినియను సాధకనామ యగు కరుడార్ద్ర వృద్ధయను వివాహమాడెను.

కాలక్రమమున తమయోగపుత్రికయగు చంద్రవతి కన్యకానుండియే గర్భముబాల్సిన సంగతి భూవిధుడు విని నొంత ముగించి "స్వీతేతేనం కులసృగ్ధం" అను వ్యాధుమన నొనగను కానలంబు నాజ్ఞాపించెను. ఆకలంకచారిఃడై, ద్వితీయ నీతివర్తనుడై, భర్తామహున పరాయణుడుగాన ఈమనవనాధుడు మానవుల పరి విత్పాత్తికి నోగిరిందినింకెనను నిష్పత్తిపారాయణ నిర్భయముగ నానీశుని గణించి భీషణుడైను. రాజభర్త నిష్టానుమతం తన విధినివృత్తయవరివేలవలెను పరిగణించెను కేవల యున్నదిల ప్రతిష్టయే నృప్తియందిదికొనెను.

ఈమని ఇతమన కంటపప్పుడైన వ్యక్తప్రలాపము లకు నీక పరివేషములను నీయక తిన్నవంతుభిమును నిగ్రహించి భీరకాంతక వహించెను.

తరువాత ఈమని గుఱిలక నిర్భయింపబడి బంక నానవము నిర్భయవృద్ధివను భీరకాంతియు, మితిభావ గామును, భావవికార నిరోధమును జూప గలిగెను:

"ఉ. శుద్ధుడనైతి భూప్రజకు
 జుట్టలకు సరియిండ్లవారికి
 సిద్ధఫలంబులయ్యె మను
 తేనిన పుణ్యము బుద్ధిలోన సం
 బద్ధములైన యాడికలఁ
 నానీతి నిష్టు త్రికాంబోధనం

నిన్ను కను చూడరాదు

“లెను కే.లలి కు... ..”

ఈకొలది మాటలతో దెండ్రునందు సంబంధి గొప్ప యానందతరంగముల నిష్పలుముచేసి వెంటనే యానందకావ్యాచారములను విడిచి వదిలివేసెను. భూతల సాలసానిలను స్వప్నముల నాంక్ష్య మిట్టమున వేసెను!

బృందారకపీఠమహునితో వి య్య మందెరు భాగ్యము లభించినదని యపరిమితానందము జూచి, భూతలలోనిర కేముల కేపుచు ప్రతిభాగ్యము నీను నట్లు మహాభక్తిభావముతో ఘోరముగాను గానినది యు కొదావ్యవస్థానాదివహనముల నుల నెరుకుకొనెను.

కవితా లక్షణములు

శిల్పము, శైలి

దుగ్గపటిశ్వుడు హాస్యాసాంకగద్యలయందు రావ ముందును శ్రీవాణివిహంగ్యమున దీక్షానిధి యి ధక్షిణ్యజ్ఞ కలను వెల్లడించెను:

“ఇది శ్రీవాణినిలవాణిపాత్ర మనకు ముఖ్య భూతి నకలదికావచ్చు శ్రీవాణి మహావీరప్రభుగా లభ్యచిత్రావళిమ ద్విబుద్ధిశిష్యవాక్ప్రయోగము నాద్య ననామధేయ ప్రదీతమున.....”

ఇందు శ్రీవాణుడు తనకవితా గుణము, విస్తృత ముగా ప్రాసము, శ్రీవాణుని వివరముల నుచుటయు, ఇదికి శ్రీవాణునియందు గౌరవము నున్నట్లును వ్రాయు ములు గ్రంథములే. దుగ్గపటి కవిప్రతిభా శ్రీవాణునియందున్న పావ్యవహారముల బంధు ప్రేమ వినుటచేతను. తనకు బంధువువాడైతే కాక కిష్కల అనాద్యవితా నుచుననే కిష్కలంక యుతనియందు శ్రీవాణుని నూరిమి వెల్లడియ్యెను. ఇట్లొక్కొక్కరొక ప్రేమారణ్యముల మధ్యముల నుల్లించుకొనిరి. కవితా విశ్వయందు నిగుడిమ్యంబున ముందెను కీర్తితికావ్యా రచనయందు చంద్రిమో భేదమున్నది. ఇట్టి విశ్వయందు కవిత్వమునీగియు చాలవఱకు భేదమునున్నది. ఏలకీ, గురువుగారి శిష్యులు కిష్కల విశ్వమిగులెను లేదు! బహు శో దుగ్గపటి విద్యుంధములను శ్రీవాణుని వినుచునున్న

యందును. వానియందు తన కవితామగ్గులు గానియున్నాయి. ఇ శ్రీవాణుని ముఖముల గానము విన్నవించి. విధిచేసియున్న కవిత్వముల నీవేలెప్పు నిదిర్చనము.

శ్రీవాణు పాఠశక్యంగానవియును. భగవద్వి శిష్టవాక్యములనుగూడ వినివ్రతమున స్వీకరించు ముందులను గూడ విశ్వాసము. దుగ్గపటి శ్రీవాణు ముందు కవిత్వములను; నాద్యవిశ్వమందును; దసాధారణగౌరవము గలవాడు. కేయూరివ యుమలో నిష్టావధిమునునాది, క్షుణ్ణబుద్ధిగూర్చుకొనిగాని వహాపండితుడగు శ్రీవాణువకు వాడుక. కొలది మాట లతో శిష్యునినవిమయము వాడంబరముగా పదచాల మున దెంచి విస్తరించికెప్పుట యతని హృత్తి. దుగ్గపటి యట్లుగాక బహుమిదినుగా శిష్టముల ప్రయోగించిదుడు మారముగ విమయమును సుధిరింప జేయుచుండును.

ఇట్లు శిల్పకేయూపాకీనులలో మధ్యయులకు విశేష శిక్షను గార్చుచున్నాడు. విద్యుంధములకు విద్యుంధుల కేకరించెను. ఏమియొక విధములను నులె కేవలము; కీర్తికి కేవలములను ప్రయోగముల ప్రయోగములను వాడెను కవిత్వము.

గురువు నమకరింపక కేవలము ప్యకలత్రముగ్గు మును ప్రకృతి గురుని మును నాద్యవిశ్వమందు వాద్యమున ప్రయోగము.

కవితాశిల్పము

దుగ్గపటిశ్వుడు మందలి శిల్పవాక్యమును గుతించి కొంతమంది గూడంబుధాన మున్న వులును, విద్యుంధుల మునున్న మునును మూపించెటచేసి. అతని శిష్టముల విశ్వమిచ్చి గ్రంథములనుపదములను లభి విశ్వమిచ్చి నమము, కేవలకవిత్వమును కేవలమునాదిగా వేరా యని వివరించుచును. విద్యుంధులను విద్యుంధుల కేవలము నెన్నుచు నీ కేవల ములను కేవలము గూర్చుకొనియు నగముచేసి. తాద్రాయణోవు విద్యుంధులనుకొని కారము పర్యావరణమహావము (Symmetry) పోంది తనభావములను ముఖ్యమును విశ్వవిమముగా విశి వికరించుచును విద్యుంధుల పగముచేసి. కాబట్టి శైలి

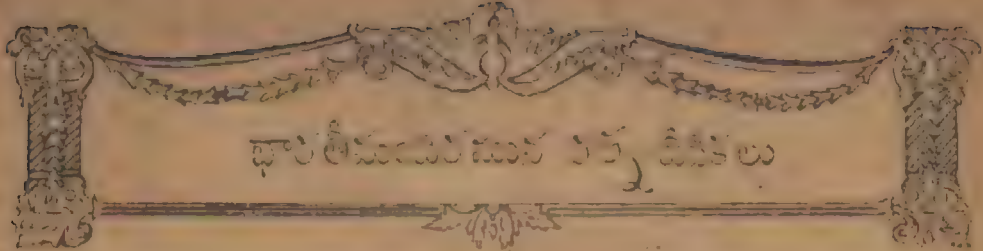
౧. శ్రీకృష్ణదేవరాయ ము-సిడి

౨. శ్రీకృష్ణరెఫరమ-సిడి

2. ప్రభుత్వ కార్యాలయము, నల్గొండ.

భారతీయమహిమమున రత్న పీఠికలు

మల్లాది సాంబశివరావుగారు బి.ఏ., ఎల్.టి.

ప్రచురించినది

ప్రచురణము

ప్రచురణము... గౌరవములు సహజగుణములు. ఇక్కా... గౌరవములచేతనే రత్నము అమూల్యమై... మూర్తయాలలో... ప్రానంబును రగ్నిలు

కావుననే లోకమునం చెల్లి వారును రత్న... మూర్తలు మొదలగు చిహ్నములు

కారము లనడటకును అలవడునది కావ... లీకృతప్రయత్నములగువాడు మూర్తమే బాహ్య... జల్లుచున్నది.

మూర్తలు మొదలగు చిహ్నములు... మూర్తలు మొదలగు చిహ్నములు

మొదటి పాఠము]

ఈ యుధయకవిరామూర్త్యును సూర
మొదటి పాఠము]

వీధిలో నొకటి సకలసౌరభవిలసితంబగు
కనకలత; మఱియొకటి సకలర్తువిలసితంబగు
జవమ్లక. ఒకటి శలరసము; ఇంకొకటి పుష్ప
సమయమున నొకటి పుష్పమున నొకటి
న్నది; ఇంకొకదానియందు వికారమున్నది.
ఒకటి నోరూరించును; మఱియొకటి తల
త్రిప్పించును.

ఇక్కవిరాకాంత లిరువురును జదవజే
యిరిగిరిగి నొకటి నొకటి
మొదటి పాఠము]

21. 22.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

770

2000

యొక తెలుంగిక నిమగించుచున్న పాఠి

1875-1876, 1877-1878

ములను కదలనామెను పొవ్వు సిలిపఁగిడు.

చలి ముదురి లేదు గాని, వాసలను దక్షిసి

చెన్ను గిల్లెను నాలుగు చెరుగు లనన్

మీద గార్తీకజ్యోతి ప్రసాద కలాన

ఆన తరుండ నొండొ బునాపపట్టు

... ..

జిక్కి సద్దవి వానలు చక్కఁగానె.

నీరువు నిండిన, దీయేడు కలువు రాదు

శ్రీరఃతోటల కిందాక పురుగు వట్ట

దతికినవి పై పులన్నియు, నచ్చటచట

సురకువోయచున్నది మక్క-బొన్న లిపుడ.

పద్య విశాఖాకాశ్చోళ పరిగవిత్తు

உள்ளே இருக்கிற பூக்கள்

కాంత్యైకదల మం చానక కాసినేని.

ಎದಗಿನದಿ ಫಿಲಿ ಪೊಡೆಕ್ಕ; ಸ್ವಾಮಿ

వానలకు కాటేనాను నడమటింటి

పాపములను క్షమించును. గురువు కొంప.

శెనుకోసము నిరుడువాసితిని నోటు

పెరిగె నది సాముగినలె; పెయ్యదూడ

నమ్మితే దేదమన్నా బ్రాహ్మణాదు

మొదట, చదువు విలువను గురించి

కుడిచి, కొమ్ము వాటముగల గోవు లగుదు;

ఎందు కొక మగదూడ జనింపరాదు

గోవు మాణిక్య మన్నారు కులమువారు.

అనుచు దలపోయుచుండె రామన్న; చుక్క

పాడిచి బారె డక్క నిరుగుపారుగు టిక్క

జ్ఞానములు చప్పుడులు, కావల్సిన మోత

అను గలిసి చెట్లమీది పుట్టుటను లేపె.

సమీక్షాత్మక సవరింపు పాఠాగ్రంథ

కుశీతిక⁴ సము విమచనందడి, యరకలు

గట్టిరభసమును వేలంగె, కాడిక్రింద

రాక మార్మసలెడి కోడె అంకె లడర.

పేరు భూదేవి, రామన్న, బెండ్లకూడె

నిరుపదేక్ష నిరంశకముందె; నిలు దిన్నె

సంఘం పెరిటపెరిటనె నోనపాదు భాతి.

గో. ప్రి. నూ. ర్మ. నా. రాయణ. శా. స్త్రి. గారు

‘సర్వోమా’ శబ్దము సర్వ-స్థానకమే
మనవిచేసితిని . గాని గరితవయస్కుఁడ

(Sanskrit - English Dictionary by Monie
William, M. A., Page 1025.)

(附) 附註，頁 1074

1870, 1871

[illegible]

"The first thing I saw when I stepped out of the car was a vast, open landscape under a clear blue sky. The air was fresh and cool, a stark contrast to the humidity of the city. I walked along a dirt path, my boots crunching on the dry earth. In the distance, I saw a small cluster of buildings, possibly a village or a farmstead. The sun was high in the sky, casting long shadows on the ground. I felt a sense of freedom and adventure, knowing that I was on the edge of something new. The landscape was beautiful, with rolling hills and a few scattered trees. I took a deep breath and smiled, feeling like I had finally found a new world to explore."

$$: F^{\alpha} \omega_{\alpha} = \frac{5}{2} p_{\alpha} \cdot \gamma_{\alpha} -$$

[Faint handwritten notes, likely bleed-through from the reverse side.]

[illegible]

1. $\frac{1}{x^2} = x^{-2}$
 $\frac{d}{dx} x^{-2} = -2x^{-3} = -\frac{2}{x^3}$
 $\frac{d}{dx} \frac{1}{x^2} = -\frac{2}{x^3}$
 $\frac{d}{dx} \frac{1}{x^2} = -\frac{2}{x^3}$
 $\frac{d}{dx} \frac{1}{x^2} = -\frac{2}{x^3}$
 $\frac{d}{dx} \frac{1}{x^2} = -\frac{2}{x^3}$

1. *Phragmites communis*
 2. *Phragmites communis*
 3. *Phragmites communis*

[illegible]

.....

.....

1. విశ్వేశ్వరయ్య కవిత్వము నా మామగారిది.
 2. విశ్వేశ్వరయ్య కవిత్వము నా మామగారిది.
 3. విశ్వేశ్వరయ్య కవిత్వము నా మామగారిది.
 4. విశ్వేశ్వరయ్య కవిత్వము నా మామగారిది.
 5. విశ్వేశ్వరయ్య కవిత్వము నా మామగారిది.

[illegible]

"మనమును సంపాదించుకొని"

1. అంబికావతారము
 2. అంబికావతారము
 3. అంబికావతారము
 4. అంబికావతారము
 5. అంబికావతారము
 6. అంబికావతారము
 7. అంబికావతారము
 8. అంబికావతారము
 9. అంబికావతారము
 10. అంబికావతారము

అట్లుగా నానా బుద్ధులతో నానా
 తీర్మానములు నిర్ణయించుకొనుటకు తో
 నకు వచ్చిరి. అట్లుగాను ను పుట్టినట్లు
 మును సమస్తమును నీ చిట్టచుట్టకు. అన
 నట్లు తొలగించుట కే నీ కు నానా
 నానా ప్రయత్నములు చేసెను. అందు
 లను నీ కు నానా చిట్టము. అన నట్లుగా
 కట్టినను నానా ప్రయత్నము చేయుట
 శ్రీమద్మహావీరముల మామనము:

క. "నానా చిట్టమును నిర్మించెను
 అట్లుగా నట్లుగా ను నానాచిట్టము ను

అట్లుగా ను నానా చిట్టము [15]
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము

అట్లుగా ను నానా చిట్టము 10
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము 109

అట్లుగా ను నానా చిట్టము
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము

అట్లుగా ను నానా చిట్టము
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము

స్వర్ణమేటికి నేకాంతదుర్గమిత!

శ్రీమద్మహావీరముల మామనము

కవిత్వము

కృతమునానా, అట్లుగా ను నానా చిట్టము
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము
 అట్లుగా ను నానా చిట్టము

* అట్లుగా ను నానా చిట్టము

[illegible]

నల్లపల్లి గ్రామమునందు
నల్లపల్లి గ్రామమునందు
నల్లపల్లి గ్రామమునందు
నల్లపల్లి గ్రామమునందు

నల్లపల్లి గ్రామమునందు
నల్లపల్లి గ్రామమునందు
నల్లపల్లి గ్రామమునందు
నల్లపల్లి గ్రామమునందు

౧. సుగాంబెరగల కసులతోట

౨. కల్యాణమహల్-బెంగళోట

అందును కావలయును, అది అనుష్టుప్ చారు. అప్పుడు అందులో మూడు అక్షరములు
అందును మూడు అక్షరములు అనుష్టుప్ చారు. అందును అందును అనుష్టుప్ చారు
అందును అనుష్టుప్ చారు అందును అనుష్టుప్ చారు అందును అనుష్టుప్ చారు. 11]

అనుష్టుప్ చారు

రాష్ట్రము - ఖద్దరు

చరిత్రానుముల రానుచున్న రావుగారు

ప్ర

అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును
అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును
అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును
అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును
అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును
అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును
అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును

మొకొకరి మహాత్ముడు సమీపితపురుషులైనా దక్షుడు
మహాత్ముడు మహాత్ముడు మహాత్ముడు మహాత్ముడు
మహాత్ముడు మహాత్ముడు మహాత్ముడు మహాత్ముడు
మహాత్ముడు మహాత్ముడు మహాత్ముడు మహాత్ముడు

ఆ సర్వమును, మొలుగురపులను, దానోని, బాంతులను,
గంగమ్మను, అనుష్టుప్ చారు, అనుష్టుప్ చారు, అనుష్టుప్ చారు,
అనుష్టుప్ చారు, అనుష్టుప్ చారు, అనుష్టుప్ చారు, అనుష్టుప్ చారు,
అనుష్టుప్ చారు, అనుష్టుప్ చారు, అనుష్టుప్ చారు, అనుష్టుప్ చారు.

అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును
అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును
అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును
అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును అందును

11 "అనుష్టుప్ చారు" అను పదమును పురాణములలో ప్రస్తావించిన కులములను 22
అనుష్టుప్ చారు.

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా
నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

మనస్సు

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

ప్రేమ

(ప్రేమ) నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

[అమిత సం]

దాగ్ర ప్రస్తుతము

రాయలం శేషగిరిరావు గారు

ప్రస్తుతమునకు సంబంధించిన ప్రాంతం కోసం
నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా
నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా
నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా
నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా
నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా
నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా
నీ ముఖం కై నీ నానా నానా నానా నానా నానా

భారతీయ కవిత్వము

కాళిదాసు ఉపమానవిభువల్ల విముక్త శత్రువల

[illegible]

శక్తి వశంచేసుకున్నట్లు, ప్రేమల చిత్రాలను వశం
చేసుకున్నట్లు. అంతటిగా వశం చేసుకున్నట్లు
మరింతదానితో కూడినది కాదు, కాదు

సరేజీ మునుద్దం వైచిత్ర్యాని రమ్యం
 భాగ్యవతి వివాహం విశ్వం విశ్వం
 ఇయ మధ్యమనోజ్ఞా విశ్వం విశ్వం
 శివసహాధరవా నాం మంచనం వాస్తవ్యవామ్.

(ప్ర) కైలంలే ఆమధిగమైమాన
పంజము మనోహరముగా నుండు
మలినమైపప్పటి కీమానుకుడి
మచ్చ సేభాగ్యము గావించుమందు
నారదీరను గరియించినప్పటికి
అధి మనోజ్ఞమైవున్న దీగిద్వి
నిలముగా ఎయ్యది వర్తించుకుండు
మంజనమృత్తులు వగురాకృతులను. 1

అని కవివ్రాసాడు. కాబట్టి ఈ చిత్రరూపం

విక్రమార్కమునందును భుజములు కుప్పిరిగిగా నుండుచోయివని.

తామరముపాలమావన ముగః కాశివ్యము క్షుద్రవద
 విక్రమార్కమునందును భుజములు కుప్పిరిగిగా నుండుచోయివని.
 (కాళివ్యము)

[ప్ర మిగుల వాసినచెక్కిళ్లు గలదిమొగుడు
 కలివతము క్షుద్రవమైన యట్టి దురము
 క్షుద్రవమైన యట్టిది మధ్యమెంతో
 వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.]

అప్పుడు కలివతము క్షుద్రవమైన యట్టి దురము
 క్షుద్రవమైన యట్టిది మధ్యమెంతో
 వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.

అప్పుడు కలివతము క్షుద్రవమైన యట్టి దురము
 క్షుద్రవమైన యట్టిది మధ్యమెంతో
 వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.

కలి వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.

కలి వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.

కలి వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.

కలి వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.

[ప్ర. కలివతము క్షుద్రవమైన యట్టి దురము
 కలివతము క్షుద్రవమైన యట్టి దురము
 కలివతము క్షుద్రవమైన యట్టి దురము
 కలివతము క్షుద్రవమైన యట్టి దురము]

కలి వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.

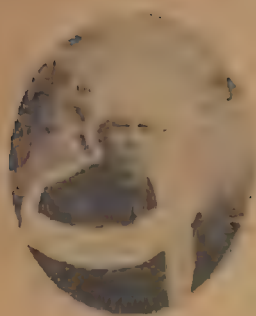
కలి వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.

కలి వివరమైనది మూపులు కాంతిలేవుపు.

ఆరోగ్య ప్రార్థనము

వజ్రాది సుబ్బరాయుడు గారు

స్వచ్ఛమైన ఆరోగ్యమును
మూలార్థగ్యహీనుల కార్థికరము

లగతార్థగ్యుఁడౌ వైశ్వర్యవంతుఁడు

యాత్రయింప గను సర్వభూతలెనుకంఁడు

గూలివాఁడారోగ్యశాలి సుఖుఁడు

ప్రేమయింపఁగలఁడు ప్రాణములను

మూలార్థగ్యరహితుల కతిధరంబు

అర్థగ్యులకుఁ బ్రాణములను పోషించుటకుఁ గలఁడు. అర్థగ్యులకుఁ బ్రాణములను పోషించుటకుఁ గలఁడు. అర్థగ్యులకుఁ బ్రాణములను పోషించుటకుఁ గలఁడు.

౧. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు.

౨. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు.

౩. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు.

౪. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు.

౫. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు. ఆరోగ్యమును పొందుటకుఁ గలఁడు.

“ఏదో సమయములో నేను మాతమునకు వుండెను
వ్రాసితిని గాని నన్ను చీనీదొని వెళ్లుటకు రాలేను;
అతఁడవచ్చిన మీరుపంపిన నేను నిట్లే యగును”నని
మాయమ్మ మానాయనతోఁ జెప్పఁగా, “మాదిరివా
నీస్వామింఁద్రమున వీకొంపహిడ మునుఁగవలసివచ్చె.
ఏమి ధృట్టిమునుఁగునని నాతోఁ జెప్పకుండ వ్రాసితిని
యీ సమయమున నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు
కాలము గనుక యిట్లు పరిచయించినది” అని మానాయన
గుండెనొట్టుకొనియెను. మాయమ్మ స్వకంఠముగా నుత్త
రమువ్రాయుట తప్పకదా! వెళ్లవలయుననిన మానాయన
పంపఁచా! అక్షరములు వచ్చినను వ్రాయుటచేరగానిది
గనుక ప్రయత్నముతోనే మోక్షకాలము గడవినది.
“నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు నీవు
నిప్పటి కాలములోనే వదిలిన యెఱుఁగ మాత్రని యెచ్చి
యుండెదములు వ్రాయునో! అధిపతికిఁ దెలియకుండ

[illegible][illegible]

క. కొత్తగా పట్టిన పనుగులను వుట్టికొనుచు

౯. శకుంతల

ಪ್ರತಿಭಾಷಣೆ

వ్యాసకర్త

విశాఖపట్నం నుండి బస్సులో బయలుదేరి
 ముంబైకి వచ్చాము. ముంబైలో బస్సులో
 సీట్లు లేకపోయినందున స్టేషన్లో
 విచారించి చూచినట్లు మనకు
 ఏకైకంగా గూర్చిపోవలసివచ్చింది.
 నలుగురుగా తులనాలో నలుగురుగా

నివాసమునందు నిర్మితము నీశంకరు గలసుస్వరములెల్ల గలయఁగూర్చి
 జననినలె వచ్చి యాదాన జనునినే - బుడకొనుమయ్య నచ్చిదానందమూర్తి !

9

[illegible]

3

సంభావనానంద సమయము చిప్పుడైన దేనుని బొమ్మ నిశ్చలించినానో?
మత్తుర్తిసోన్నాద సమయము చిప్పుడైన బుద్ధినిగడైన వదిలినానో?

8

天

“నీయితెదరింపుట నే నలుమాట్రమును లెక్క నేయను. బాబాదగ్గర నీయాటలు సాగవు. నాయా దృఢనిశ్చయము నాన్నగారిఁ దెలియకుండలేదు. బా బాయనందున కంగీకరించియే యున్నాను. కావున, నిశ్చయ నిశ్చయమున నీయిట్టి సలహాను, నానా నీయిట్టివాని”

“ఏమి? ఇంతవరభవమా? నీవలనవా?”

“ఔ! నాను. నావలననే! నీలే మనుష్యుడవై యుండి, పాపముల నిట్లు కట్టించి యిక్కడను నన్ను ముందవు!”

“ఏమి? నీ పాపాల తెలిసిఁ దెప్పుమంటిది! ఈ కృష్ణరావు?”

“అవును అవును. వాకటేరుట నిలిచియున్న యాస్తికరావులే. నానాగారాధనమును నీ కట్టి వాగ్దానము చేయ. అందున నీ కృష్ణరావు కన్నా పిలువలేదు. నచ్చివస్తే తిరిగిపోయెదవా లేక——” అని కమల సంతోషోద్రేకమున నడిచెను.

“ఇటుమాడు, కమలా, అయిన నేమో యైపోయి నది. బాన్సుకోసపము. నాయానెక్కడంటి—కాదు నిన్ను పను—మన్నింపుము. వానిన్ను పనుగించి మన్నిం

చిరివా, నాప్రాసమును కేవలము—అటుపై నెలయు —నీకట్టిలోటు నోవననీయను. ఇంకను వధికముగా కష్టమేలే! నీవు నానాగారాధనము చేసితివి గోరివను విచారించకయేయాయగలను నీపై వాకెంత క్రేవకలదో నూటలతోఁ దెప్పు నలదికావన్నది. నాయాహృదయకవాటమును తెలిచియాదిస, నగట నీయం దిది క్రేమకక్క. కేటాక్కటి నీకుఁ గావరాలోదు. నీవు నన్ను నిరాకరించిరిగా, నాదీరికము పాపము ప్రాయశ్చిత్తము. నీయగమును, మరలనిదెమును నొప్పి వానినామము; ఇట్టివింపుము. ఇరువదియమును సమాధియనా నులయూనియనాను. ఇక! యిట్టియను నీమెవడున నీద్రమ యెట్లు చొచ్చెనోకదా! నీవు నేను నొక్కచోట నాటలముంటిమి; ఒక్కచోటఁ దెరిగి నిమి. అట్లుతినుఁజేయు నిశ్చే నీరువఁ ప్రయత్నియింటి కే ముఖో నిగుడు. నన్ను భగ్నమునఁ జేయుట నిశ్చయ మేలకు, నన్ను భగ్నము, వివేకము నీ చింతియనా!

తనపలకు లెట్టి పరిణామ మొకనించునో చూడఁ గోరి కృష్ణరావు కీర్తి, మగ భాగ్యముతోఁ బుణ్యమునె ను. కాని, యిద్దరూ నవలసామ్యమును నీరంగునను; సమాధానము కాకపోయెను. కాని, యిరెని యాలిపూ కనానిక క్షమము కాని నిశ్చయము, నమాయ నేరి గను. అమె తుద కమాయతో నిట్లులెకెను:

“కృష్ణరావు, నీకుఁ దెప్పులనిన దేదయో యొక్క మారే చెప్పినీనిది. ఇంక మారక నాకాయాసము కలి గియులూ—తెప్పినానికే మలనాల తెప్పించులూ. లాభ మేమన్నది! ఇట్టి యనివేళలఁ బుణ్యము, అగ ను నీకుఁ గలవా? ఇట్టిది నామాయ నిష్కరయించి నన్ను విడిపొమ్ము.”

“ఏమి! నిను విడి పొమ్ముమన్నవా? ఇదిగో పోవుమన్నాను. నుదినుంపుము.”

“చక్కఁగా నుండును!”

కృష్ణరావు తనశిశ్నకటాక్ష ము లామెపైఁ బరసి విగా ములన్ని, నందఱు చువడుమని నొలుకుచు నీ పా వేశముతోఁ జెవరిపొయెను.

9

[illegible]

చేసెను. నేను నావిచారమున నె యున్నా”నని నమా
ధానమున నొకరి కలమున నివసించి, యుద్ధమున
మున నప్పటివంటునకుం గనులై వరుని వెనకనులిన
యొక ముండున చేతు. నెనవనకుం కట్టివారు నొ
క్కని చారించు మనమున నిర్ణయించి యుండెను.

[illegible]

1. $\frac{1}{x^2} = x^{-2}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-2} = -2x^{-3} = -\frac{2}{x^3}$
 2. $\frac{1}{x^3} = x^{-3}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-3} = -3x^{-4} = -\frac{3}{x^4}$
 3. $\frac{1}{x^4} = x^{-4}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-4} = -4x^{-5} = -\frac{4}{x^5}$
 4. $\frac{1}{x^5} = x^{-5}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-5} = -5x^{-6} = -\frac{5}{x^6}$
 5. $\frac{1}{x^6} = x^{-6}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-6} = -6x^{-7} = -\frac{6}{x^7}$
 6. $\frac{1}{x^7} = x^{-7}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-7} = -7x^{-8} = -\frac{7}{x^8}$
 7. $\frac{1}{x^8} = x^{-8}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-8} = -8x^{-9} = -\frac{8}{x^9}$
 8. $\frac{1}{x^9} = x^{-9}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-9} = -9x^{-10} = -\frac{9}{x^{10}}$
 9. $\frac{1}{x^{10}} = x^{-10}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-10} = -10x^{-11} = -\frac{10}{x^{11}}$
 10. $\frac{1}{x^{11}} = x^{-11}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-11} = -11x^{-12} = -\frac{11}{x^{12}}$
 11. $\frac{1}{x^{12}} = x^{-12}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-12} = -12x^{-13} = -\frac{12}{x^{13}}$
 12. $\frac{1}{x^{13}} = x^{-13}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-13} = -13x^{-14} = -\frac{13}{x^{14}}$
 13. $\frac{1}{x^{14}} = x^{-14}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-14} = -14x^{-15} = -\frac{14}{x^{15}}$
 14. $\frac{1}{x^{15}} = x^{-15}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-15} = -15x^{-16} = -\frac{15}{x^{16}}$
 15. $\frac{1}{x^{16}} = x^{-16}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-16} = -16x^{-17} = -\frac{16}{x^{17}}$
 16. $\frac{1}{x^{17}} = x^{-17}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-17} = -17x^{-18} = -\frac{17}{x^{18}}$
 17. $\frac{1}{x^{18}} = x^{-18}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-18} = -18x^{-19} = -\frac{18}{x^{19}}$
 18. $\frac{1}{x^{19}} = x^{-19}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-19} = -19x^{-20} = -\frac{19}{x^{20}}$
 19. $\frac{1}{x^{20}} = x^{-20}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-20} = -20x^{-21} = -\frac{20}{x^{21}}$
 20. $\frac{1}{x^{21}} = x^{-21}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-21} = -21x^{-22} = -\frac{21}{x^{22}}$
 21. $\frac{1}{x^{22}} = x^{-22}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-22} = -22x^{-23} = -\frac{22}{x^{23}}$
 22. $\frac{1}{x^{23}} = x^{-23}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-23} = -23x^{-24} = -\frac{23}{x^{24}}$
 23. $\frac{1}{x^{24}} = x^{-24}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-24} = -24x^{-25} = -\frac{24}{x^{25}}$
 24. $\frac{1}{x^{25}} = x^{-25}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-25} = -25x^{-26} = -\frac{25}{x^{26}}$
 25. $\frac{1}{x^{26}} = x^{-26}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-26} = -26x^{-27} = -\frac{26}{x^{27}}$
 26. $\frac{1}{x^{27}} = x^{-27}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-27} = -27x^{-28} = -\frac{27}{x^{28}}$
 27. $\frac{1}{x^{28}} = x^{-28}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-28} = -28x^{-29} = -\frac{28}{x^{29}}$
 28. $\frac{1}{x^{29}} = x^{-29}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-29} = -29x^{-30} = -\frac{29}{x^{30}}$
 29. $\frac{1}{x^{30}} = x^{-30}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-30} = -30x^{-31} = -\frac{30}{x^{31}}$
 30. $\frac{1}{x^{31}} = x^{-31}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-31} = -31x^{-32} = -\frac{31}{x^{32}}$
 31. $\frac{1}{x^{32}} = x^{-32}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-32} = -32x^{-33} = -\frac{32}{x^{33}}$
 32. $\frac{1}{x^{33}} = x^{-33}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-33} = -33x^{-34} = -\frac{33}{x^{34}}$
 33. $\frac{1}{x^{34}} = x^{-34}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-34} = -34x^{-35} = -\frac{34}{x^{35}}$
 34. $\frac{1}{x^{35}} = x^{-35}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-35} = -35x^{-36} = -\frac{35}{x^{36}}$
 35. $\frac{1}{x^{36}} = x^{-36}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-36} = -36x^{-37} = -\frac{36}{x^{37}}$
 36. $\frac{1}{x^{37}} = x^{-37}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-37} = -37x^{-38} = -\frac{37}{x^{38}}$
 37. $\frac{1}{x^{38}} = x^{-38}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-38} = -38x^{-39} = -\frac{38}{x^{39}}$
 38. $\frac{1}{x^{39}} = x^{-39}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-39} = -39x^{-40} = -\frac{39}{x^{40}}$
 39. $\frac{1}{x^{40}} = x^{-40}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-40} = -40x^{-41} = -\frac{40}{x^{41}}$
 40. $\frac{1}{x^{41}} = x^{-41}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-41} = -41x^{-42} = -\frac{41}{x^{42}}$
 41. $\frac{1}{x^{42}} = x^{-42}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-42} = -42x^{-43} = -\frac{42}{x^{43}}$
 42. $\frac{1}{x^{43}} = x^{-43}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-43} = -43x^{-44} = -\frac{43}{x^{44}}$
 43. $\frac{1}{x^{44}} = x^{-44}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-44} = -44x^{-45} = -\frac{44}{x^{45}}$
 44. $\frac{1}{x^{45}} = x^{-45}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-45} = -45x^{-46} = -\frac{45}{x^{46}}$
 45. $\frac{1}{x^{46}} = x^{-46}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-46} = -46x^{-47} = -\frac{46}{x^{47}}$
 46. $\frac{1}{x^{47}} = x^{-47}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-47} = -47x^{-48} = -\frac{47}{x^{48}}$
 47. $\frac{1}{x^{48}} = x^{-48}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-48} = -48x^{-49} = -\frac{48}{x^{49}}$
 48. $\frac{1}{x^{49}} = x^{-49}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-49} = -49x^{-50} = -\frac{49}{x^{50}}$
 49. $\frac{1}{x^{50}} = x^{-50}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-50} = -50x^{-51} = -\frac{50}{x^{51}}$
 50. $\frac{1}{x^{51}} = x^{-51}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-51} = -51x^{-52} = -\frac{51}{x^{52}}$
 51. $\frac{1}{x^{52}} = x^{-52}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-52} = -52x^{-53} = -\frac{52}{x^{53}}$
 52. $\frac{1}{x^{53}} = x^{-53}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-53} = -53x^{-54} = -\frac{53}{x^{54}}$
 53. $\frac{1}{x^{54}} = x^{-54}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-54} = -54x^{-55} = -\frac{54}{x^{55}}$
 54. $\frac{1}{x^{55}} = x^{-55}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-55} = -55x^{-56} = -\frac{55}{x^{56}}$
 55. $\frac{1}{x^{56}} = x^{-56}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-56} = -56x^{-57} = -\frac{56}{x^{57}}$
 56. $\frac{1}{x^{57}} = x^{-57}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-57} = -57x^{-58} = -\frac{57}{x^{58}}$
 57. $\frac{1}{x^{58}} = x^{-58}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-58} = -58x^{-59} = -\frac{58}{x^{59}}$
 58. $\frac{1}{x^{59}} = x^{-59}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-59} = -59x^{-60} = -\frac{59}{x^{60}}$
 59. $\frac{1}{x^{60}} = x^{-60}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-60} = -60x^{-61} = -\frac{60}{x^{61}}$
 60. $\frac{1}{x^{61}} = x^{-61}$ $\therefore \frac{d}{dx} x^{-61} = -61x^{-62} = -\frac{61}{x^{62}}$
 61. $\frac{1}{x^{62$

[illegible]

[illegible]

ఈనవి యా భయంకరసిరిఁగని యందఱును
నిజము తోఁచుచిరి. గృహవంశమును నానందమున
నింపింపెను. కేవలతామ్రముకానకమంత్రమున నెను
నాబ్రహ్మచర్యమునను. స్వర్గమునఁబయి నీయు
మితియు లేనదియెందులకొనెను. పేదపేదల నున్నవా
నెను! కోరికలన్నియు నెల్లప్పుడు నున్నను. అట్లుభయం
కరదుఃఖాపారీ నున్నాదియె హాయి !

ఇప్పటి యాస్పాతాల్ లోను ఇచ్చిండును మా శ్రీని
మునునకు పాగ నిరాకరించినది.

అప్పటివంతుగారి గృహముపై నేడు దుని
మనోవర్ధనము పడెను. అంతలు నా కొండ్రెండవ
బిడ్డగారి. పాపము, కలల ముగియక నా ముప్పా
గూడముగముడ మురిసి పోయెను. అయి కాలగర్వ

“నీ మా పుంగవశాసనము! మహాపైతృ మాతావత
 శింకలో నె పంపాప్తమెవది! దురదృష్టము!

✱

అప్పుడు పునః గాత్రమునకిది కట్టి మూడు ప్రాముఖ్య
వర్తనలు జరిగినవి. మొదటియు, రెండవయు, మూడవయులను
బహువర్తిత్రవీక, మూలవర్తిత్రవీకాయనీ మే! వాటిని
కట్టియుని వాటిని కట్టించి కట్టియుని, కట్టియుని
కట్టించి మే! కట్టియుని మూలవర్తిత్రవీకాయనీ మే! వంతు
కట్టియుని మూలవర్తిత్రవీకాయనీ మే! అట్టియు
మూలవర్తిత్రవీకాయనీ మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే!
గానానీ మూలవర్తిత్రవీకాయనీ మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే!
మూలవర్తిత్రవీకాయనీ మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే!
మూలవర్తిత్రవీకాయనీ మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే!
మూలవర్తిత్రవీకాయనీ మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే! మే!

ప్రసాదగర్వమున పరితీలించును నానంద
కానోర్వేనములు తాదావిగానుండెను. ఆనందమున
వినిపించుచున్న విని యున్నా పంతు గారియింటగ్రా
నుండియి కాలుం దానాండె తివ గామ్రాజ్యమును స్థాపిం
చెను!

[illegible]

[illegible]

అనుభవములతో నొక్కొక్కటిగా కలిసి నామము
ప్రతి నామమునకు నొక్కొక్కటిగా పని, మొట్టి నీవ
స్వేచ్ఛాను నీవ నామము లేకుండునది కోరియుం
టిని. అనుభవము తప్పకుండుచుకాక ఇది నిజమని
నామము నామము మున్నగు నొక్కొక్కటిగా కలిసి
ప్రతి నామమునకు నొక్కొక్కటిగా పని, మొట్టి నీవ
నొక నొకటిగా మంపవలసియుండెను. నామమస్సు
స్థితియగు నుండుకపోవుటచే నప్పుడు నా నామము లో
నొకటి. నీ నొకటిగా కలిసి అనుభవము లేకుండునది
కోరియుం టిని. నామము తప్పకుండుచుకాక ఇది నిజమని
నామము నామము మున్నగు నొక్కొక్కటిగా కలిసి
ప్రతి నామమునకు నొక్కొక్కటిగా పని, మొట్టి నీవ
నొక నొకటిగా మంపవలసియుండెను. నామమస్సు
స్థితియగు నుండుకపోవుటచే నప్పుడు నా నామము లో
నొకటి. నీ నొకటిగా కలిసి అనుభవము లేకుండునది
కోరియుం టిని. నామము తప్పకుండుచుకాక ఇది నిజమని
నామము నామము మున్నగు నొక్కొక్కటిగా కలిసి
ప్రతి నామమునకు నొక్కొక్కటిగా పని, మొట్టి నీవ

ఈ స్మృత్యంతముంకయును తెప్పి యువటికిరి
లెఱుగు నాకుచుకో విదాయము దేవ్వాశీషంతును
జూచెను, ఈతడు నుడివిననందయు విన్నపితవ నప్పా
శీగారి హృదయమందలి సంశయాంగికారము మాయమై
పోయెను ! ఇదియును పోయెను సమాధినిగించు
విధములు, అట్లే చొరవనెడనే మాయ స్మృత్యంతములు !

కనుల నెప్పుడు దర్శింతువా, యని వివాదము రో
జులు జరిగెను. కాని ప్రతిరూపమునున్న కి
రీతిని చూచి, యిట్లు నామకమున నామపు మాత్రమ
యింపు కలగునేనో యని చెప్పి, క్రమముగ నకల
వృత్తాంతములు నామకంబు చెల్లవనమ్మునని, తలచెను.
అట్లే యింకొకటియున్నది. క్రమముగ నెప్పుడు
లాని కరకము.

మండ్లము. పం కెటకరికి "ఇదీ" యిప్పు నింటికివచ్చి
రా. ఇదీ ముద్రా? నా ముద్రాను చూచినావా?
రావు చూచుచున్నాను. ఇదీ నా ముద్రా.

తెచ్చు. మనవివాయు రావు విద్విమున్నాను—వివా
యక రావు!"

అని వినింది యప్పాకీపంతులగారువాని బయటి
కనుదించెను. ఈతని యానందప్రకారమును కలెక్షన్
మును, హాసస్మయమును లక్ష్మీబాయి మాళ్ళ వ్యవహారా
లనుబట్టిఁ జూచెను. ఆమెగతియు విచిత్రముగనుండె
ను. అప్పు పంతులమఁ దొలుతి "వెళ్ళిముగ పంతుల
మొదలవనో యామెను వావిధముగనే పండియను పాద
మెను ముంబయిమును నది ను ద్రమించియుండలేదుకా!
"అని గాళ్ళ" నని యామె ధైర్య నడిచెను. కాని, ప్రత్యే
క్షక మిచ్చుటకు ధైర్య యుండునని తేలుచున్నది
వల్లీ మనో యామె బయటికి వెళ్ళెను. ఈమెను గాంధి
నంగి వివాహు రావు నవ్వుచు "అత్తా, నేను స్వర్గంబు
గొలిచిని మీరందఱు నదికొనుముగ నుభయమయింపవలె,
మిచ్చెదరావలెనై యొక్కవారు మిమ్మందఱు జూపె
నోరి స్వర్గంబు గొలిచునునర్చి వెదియున్నాను" అనెను.
ఇతమిచ్చితము! ఏమిమాట! లక్ష్మీబాయి విచిత్రమియు
తెలియలేదు. తెప్పకూయకయే యతనిఁ గాంచుచు
నిలిచెను; తడ వీమెను సంగయాంగోళనమున ముందుట
నగనని యప్పా పంతుల యథాగతినియందు నొప్పి
"ఇదిగో అమ్మతో! వీసంగులదేవులు తెప్పకూ!—
ఈమనంజుభాగ వామెను మిచ్చుటమై వలల ప్రమించి
నొప్పునేమా! హా, హామ్యు. ప్రాముగా నేవీరు కాని
తెచ్చు; చాల నలసియున్నా" డనెను.

లక్ష్మీబాయివ్యాసము మర్కటతానెంద్రురల్లును
య్యెను. వరి నూచించినట్లు లేనీరు కాదుట కామె
చెప్పినది.

వివాహకరావు రింగ్రివార్తపత్రికను బట్టి
భూవ్యక్తముగాఁ జెలకించుచుండెను. "ట్రీలో మనోహర
పండితి ప్రామున్నది. ఈతఁ దెచ్చెదో! నిజము న్నెక్కి
నా లేక కన్యకావ్యక్తియో తెలియుట లేదు. మాన్వీ
నిజము! నీవేమిచే గామును లేదు. కొంత యానంద
గానుం బంపించుననాడె మీ కీవార్త సంతోషము
చ్చుది. పరి నీనిజావియుం బూర్తిగానే తెలియగలదు!
మన వా తెంగ్రేజువర్తికారి వాడు నీవనిచెప్పెను!
అతని ప్రాసములో పోలము నిజము తెలియగలదు!"

అని యనుమినుండ వీర్ధియు "నీ" ప్రామును నోవల
నుండి వీలువు వెళ్ళును. వీర్ధియు మాట్లాడుచునే నేనీరు
ప్రేమించునె, లక్ష్మీబాయి కనులగనబోని కరిగెను.
కనుల యున్నటికిను నిర్దుర హెల్కావియుండలేను.
ఆమె కనుల రాగ్రులలో నిర్రపట్టులేదు. కాని, తెల్ల
బారుకామునాట్టును. ఈయుట నీ మెండెన్నుకొను మే
ల్కాము లేదు. లక్ష్మీబాయి వెల్లంగ నామెమందము
చెంత కరిగెను. వెల్లంగఁ దట్టి లేచెను. వివాహముని
వృత్తాంతమంతయుఁ గొంచెము గొంచెముగా వామెకుఁ
చ్చి వివాహము చేయదలచివాడెందులకా? అనెను.
అమ్మతానెంచుమన స్వర్గమునీర్ధిని తనవని ముగ
నరుదించుట యను నవృత్తముకన్న నధిమధురవార్త
వని కనుల నేమికో యియ్యుననె, యామె వ్యాసము
క్షితి నెల్లయియుండెనో, యామెనుభూవము వాక
కులపై మోపుచున్నాము.

అనంతర వివాహసందర్భార్థంబులు తెల్లపుటై య
ప్పాకీపంతులగారు రావుగారి గృహమున కరిగెను.

వివాహకుం దరుదించినకాలమున వృద్ధరమా
బాయి యింట నుండలేదు. కొంతవేళటికి నచ్చెను.
త్రేయంగరావుగారి క్రోధాగ్రులంబ నామె మిమ్మగ
నుండెను. నిన్నటినుండియే యామె లేచి రిగుననుం
డెను. ఆమె వంటయింట నుండెను. లక్ష్మీబాయి కను
లకు నలలఁ బంపియుంటి కరిగెను. ప్రేమ విప్లవ
మున వామె వెల్ల వెల్లంగ వాడునునలిమనమున కానూ
న మొదలనుండునట్లు వలయు విచేదించెను.

కనుల యానందమునకు మేరలేదు. ఆమెకూప
మునను చూర్చు కనుపట్టెను. ఒక్కొక్కరికాలమునకు
బూర్యముండిన ప్రేతకళ మాడ మైపోయి యామెమఱ
ముండలమున వానందాదునకలె నెలకొనెను. జలమున,
ధలమున, కామమున, నామ మున అన్నిటియందును
వానందమే దృష్టోచరము కాసానెను. అచటనె యా
కాలలేడపోయి, ప్రాతఃకృత్యములు పెరచేర్చి కళి
చావడి కరుదించెను. అవట వివాహకరా వొక్కండె
బాబూపత్రికఁ బంపుటయే మార్పుండెనుండెను. కనుల
తననుచూచుకొను వికలించలేక, యానందముతో నాకరి

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావలెనా?

అభివృద్ధి, ఆర్థికము, సాంఘిక, విద్యాభివృద్ధి ఆహ్లాదిక బహుత్వము ప్రయోగము

శాస్త్రములను పులములను పాఠములును పై చికిత్సతోపాటే
 యాచరింపుమని బాంధవముల వాడుక నీమొదలుపెట్టుకొనియను.
 ఇంకా శాస్త్రములను పాఠములను పులములను నీవు బహు
 కులలోకొను యిదిగి అ తరలలో శాంధ్యకాలపు.

[illegible]

3	జి. న్యూ బిల్డి	వల	రు.	2-0-0
1	"	"	రు.	1-4-0
1	క్రాము	"	రు.	0-12-0
	మాదిరిపీసా	"	రు.	0-2-0
	సునాపనగల కాదులు		రు.	0-1-0

వి. పి. చాగ్గి ప్రశ్నోత్తరము

కొనునపుడు దయచేసి 'అటోమిక్ బస్సు' అను పేరును
 పొందుకొని పరిశోధించుటకు, అన్ని పోలీసు అధ్యక్షులకు.
 సోదా వీలంది:—

285, కామ్యమనీరు బహు, శౌంభాయి.

నొప్పులు గాని, తిప్పులుగాని, ఏదైతనునరియే తొలగింపవచ్చును

[illegible]

‘ఆడమన్ నైరేణ సాన్య’

పాత పుస్తకములను దీనివల్ల బయటకు తరలించి వేరుచేసి
దొంగలు దోచుకొనరాదుగా జాగ్రత్తగా చూడవలెనని ఆదేశమిచ్చినది.
అంతటనే అధికారులు సర్కిల్ కార్యాలయము నుండి వెళ్ళిపోయినారు.

జైలకుంటున్న దీనివలల లాభపడింది.

మొదటి 1 కి రు. 1-0-0.

వి. వి. చార్జీలు వ మొదలు

అను క్షాంతిని పొందెడి తేద్యం ముద్రాపడినది.

संख्या: १००. १००, १००, १००, १००.

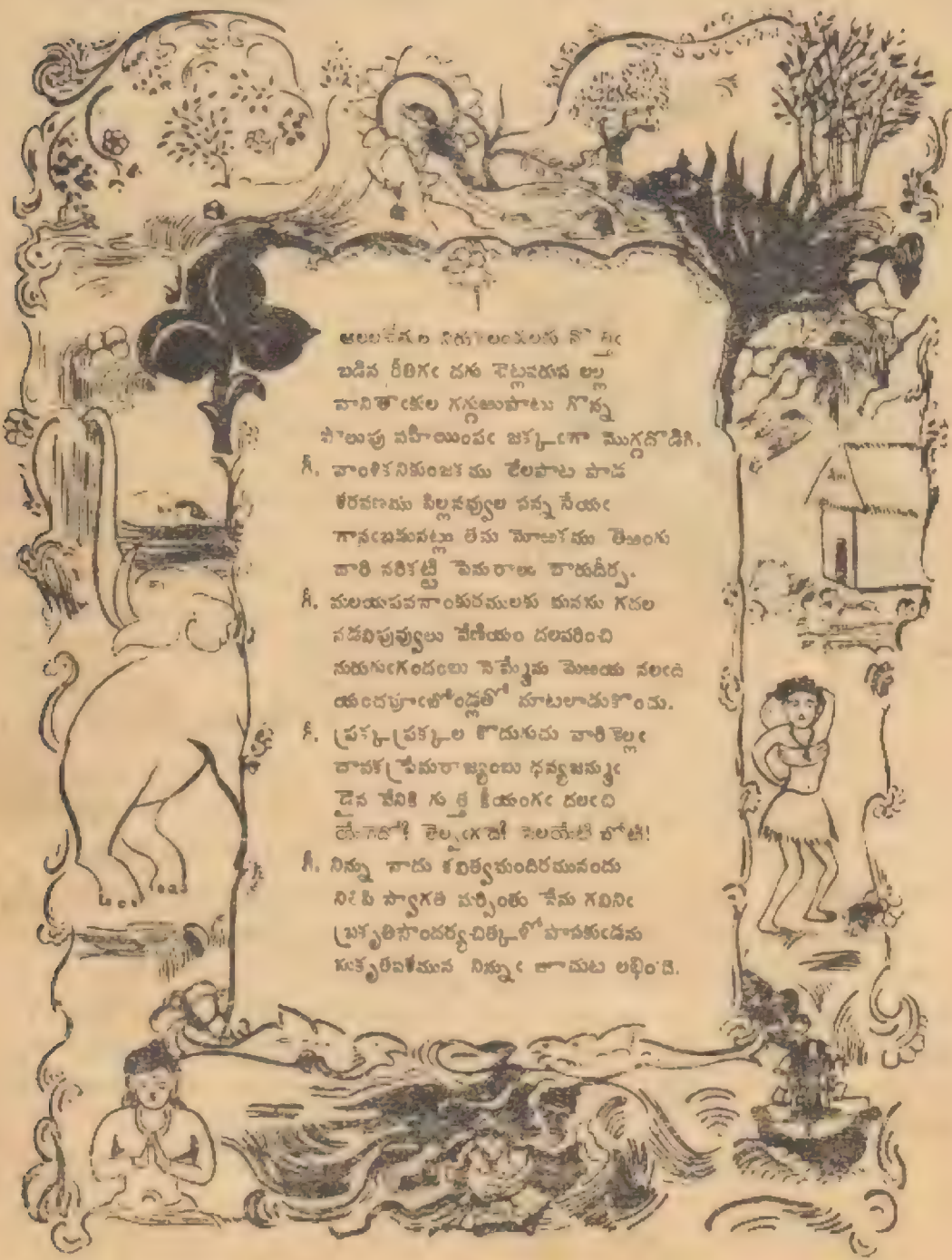
అంశములు:—మొదటి అంశము: 1. ఈ అంశము 100 రూపాయల వరకు ఉంటుంది.

285, కామోమనీదుబకారు, బొంబాయి.

నెలయేను నెన్నఁదానము మూర్ఖునా రాయణకౌత్త గాదు

అలలకేను నియంజులకు నో ను
బడిన రీతిగఁ దన శెట్లవరున లు
వానితాఁడల గన్గుఱుపాటు గొన్న
సోలుపు వహియింపఁ జక్కఁగా మొగ్గదొడిగి.
గీ. వాంకినికుంజము శేలపాలు పాడ
శరవణము పిల్లనవుల పన్న నేయఁ
గానఁబడునట్లు లేను మోక్షము తెఱంగు
వారి నరికట్టి పెనురాజు చాడుదీర్చ.
గీ. మలయపవనాంకురములకు మనసు గదల
నదవిపువ్వులు వేడియం దలవరించి
నురుగుఁగందలు వెక్కిరి మెఱయ నలది
యంద్రుఁడొండొండొ మూటలాడుకొందు.
గీ. ప్రక్కప్రక్కల కొదుగుదు వారిల్లెఁ
చావక ప్రేమరాజ్యంబు ధన్యజన్ముఁ
డైన వేదికి గుత్త కీయంగఁ దలఁచి
యెగదో? శెల్లఁగదా నెలయేటి పోటి!
గీ. నిన్ను నాడు కవిత్వకుందరమునందు
నిఁగి ప్రియగతి పర్వంతు నేను గవినిఁ
బ్రకృతిసౌందర్యచిత్కిలో పానకుఁడను
మక్కరివశమున నిన్నుఁ చాచుట లభించె.

అన్న చాలా మెప్పుకొన్నాను—మీమా
వారికి వెచ్చవెచ్చని బోధాశ్రమం! యుద్ధములో
గాయకకుండా అతడు తిరిగివచ్చినాడు కాని
మాము కాల్లోను నేతుల్లోను కొంతగాని
కొన్నది. అప్పటినుండి అతడు చాలా చిక్కు-
లు అనుభవించాడు. ఇంటికి వెళ్లినా—చి-
వంత్ర కాలం చేశాడు; నాలుగేళ్ల కొడుకు
కూడా గొంతుకలో బిల్లుచేసి మరణించాడు.
నీమనూ అతిథిభార్య మూత్ర మిగిలారు.
వ్యవసాయాదైవతే వివాదితకాదు, విల్లసాను
మీటికి కాల్లో చేసుకొంటావా? అని స్వగ్రామంలో
భూమి ముట్టకు వెళ్ళా? ఇంక స్వగ్రామంలో
ఉండటం వల్లనేకాదు సొమ్ముకోసం వెతుక్కు
చుంటావా? కొంతదూరం వెళ్ళినా, నీమనన్నా, అతి
భార్య 'భారీ కోపు'లోను, '—ను' లోనూ
పైచ్యోలో ఉద్యోగంకోసం, ప్రయత్నించాను.
ఎక్కడ వారికి ఉన్నట్లేదేమో ప్రయత్ని-
ంచాడు. కొన్నాళ్లకు అతిభార్య అతనికి
చెప్పింది. అతడు తిరిగివచ్చి ప్రారంభించాడు.
ఒకమాట అతను పైలుమీద ప్రయాణం
వల్లనేకాదు అతడు చివరికి ఒకచిన్నపేదను పుట్టి
అతడు పయటకు పోయాడు. పైపనుపేదను
లేవకు పరివయుగా నీతుకి చేర్చామనిచెప్పింది.
నీమనూ పైపనుపేదను చేసుకొన్నాడు. పైపను
మేపుని నీమనూకే పోయాడు ఒకరి వాళ్ళు
పొల్పుకున్నాడు. తాను పనిచేసే ప్రాంతం
ద్యోగి యింటే కదా! నురుగ్నాడు నీమనూ.
"నీవు ఇవరో? కానా?" అన్నాడు.

"అవును, దేవరా, నేనే!"
"నీ విక్కడకు ఎలాగవచ్చావు?"

నీమనూ నీమనూకే అతడు అతడు అతడు
నాడు.

"ఇప్పుడు విక్కడకు వెళ్ళివున్నావు నీవు?"
"చాకు చేయక; చేయక!"

"ఏమిటి, త్యాగ్రం, నీకు తెలియదా?"

"అవును, దేవరా, విక్కడ పనిచేయక; నీకు
విక్కడకీలా లాభం లేకుండా ఉంది. ఏదైనా
చేయకుంటే దేమో పని చేయ ప్రయత్నాలు
చేస్తావుండవలసిందే కదా దేవరా!"

పైపనుపేదను అతడు చేసి చూడ అతడు
అప్పుడు చూడ, "చూడబ్బాయి; ఇప్పటి
మట్టుకు పైపనుదగ్గర ఉండు. నీకు పెళ్లి అయి
దనుకుంటాను. కాదా? నీ భార్య విక్కడ
ఉంది?"

"అవును దేవరా, నేను పెళ్లి చేసుకొన్నాను.
విక్కడకు పనిచేయక; ఒక పైపనుదగ్గర
నాకరిచేస్తున్నది."

"అరే. విక్కడకు ఉండేది ప్రాంతం. అమెను
విక్కడకు చేర్చుకుంటావు. అమెను ప్రాంతం
పైపను. చాలావారి పైపను ఒకటి
లోకి కాని అవుతుంది. ఈ పైపన ప్రాంతం
ద్యోగిలో నీసంగతి చెప్పతాను."

"నేను కృతజ్ఞుడను దేవరా!"

అమెను అమెను పైపనుదగ్గర ఉండేదేమో.
దేవనుపేదను పనిచేయక; అతడు నామెను
పైపనుదగ్గర ఉంటాడు. పైపనుకొన్నాడు; పైపను
మీడిచేనాడు; పైపనుకొన్నాడు; పైపను
వాళ్ళలో అతిభార్య వచ్చింది. నీమనూ

మొదటి పాఠము పూర్తి అయినప్పుడు మరల
 మరల పాఠము చేయవలెను. కాని మరల పాఠము
 చేయినప్పుడు మరల పాఠము చేయవలెను. కాని మరల
 పాఠము చేయవలెను. కాని మరల పాఠము చేయవలెను.

[illegible]

పదే పదేగా. ఇది మహద్గతము. ముద్ద
 మును కురిపించు. తన కాబట్టి అది పదే పదే
 బాగుచేయుకలసిన పని లెట్లుంది. ఆలైదుమీ
 కను బట్టి వైష్ణా కావు. కాబట్టి సీమక
 కోశులు రెండుమూర్తి లను చూపవలసి
 వుండు చూచివా. అక్కడక్కడ అక్క-
 క్కడేను పరిపాదము, పట్టాలమధ్య మన్న
 పర్తిగా వుండే దేదా పని చూపడము, పట్ట
 మధ్యమనీ పని పాపవానికి పట్టిన కాలప
 గొట్టాలు బాగా ఉన్నాయో లేవో
 చూపడము అయినచోర్తి ఇంక నచ్చి
 భూమిపెద్దని పంపితి అనోచ్చిస్తూ ఉంచేవాడు.
 కాని యింటినుంచి తనుకొని పకి వాస్త్రం
 పకిచ్చుకు ఉన్నది. అతడు పట్టునా చెడ్డావుని
 అనుకున్నట్లు లుతే తెలుసోడ్డ వేస్త్రీ ఉత్తర
 పోనం వ్రాసుకోవాలి. అవేస్త్రీ పట్టును
 ప్రధానోవోనోకె రెట్టు పంపాలి. పదేపదే
 అయి అతనికి ఉత్తరంప పట్టుట్టుటికె పుణ్య
 కాలం రవంతా అయిపోయేది. సీమకకూ,
 అతనికర్మకూ వేరుగా పనికే పనిగా
 పోచవలెదేదు.

రెండు నెలలు గడిచినవి. సమీపంలో ఉన్న
 కామలావాస్తవం నెహ్రూవాని దేయ మొదలు
 పెట్టినాడు. ముఖ్యంగా చాలా ముసలి
 వాడు. అతడు యిల్లుదాటి బయటకు రావడ
 ముష్కతినా కష్టం లేనివాడు. అతడు పరిశోధ
 నాకాకరించి ఆస్థాన సేవలో గట్టిపడతాడన్న
 అభిప్రాయం అతనివారులు తెలుసుకొన
 వలసింది. కానీ కామలావాస్తవం బక్కపట్టుగా
 చూడగా కామలావాస్తవం ఆప్రసంగం ఉన్నది

కుర్చివాణి. కర్ణాటక లూ కలిసేనోట సీమకా
మొట్టమొదట అదివిరి కలుసుకొన్నాడు.
సీమకా బోలెడు బుద్ధివంతు సలాముచేశాడు.
“భూవాగా నన్నా నా ఆబిబ్బూ” అన్నా
డు సీమకా.

అబ్బాయి పరిచూపుతే అదివిరి చూశాడు.
“సీమకా పున్నావు” అని సమాధానం
చెప్పకెక్కు తిరిగి న్నబోయాడు. కొన్నా
ల్లోనే తర్వాత వారిభార్యలు ఒకరి నొకరు
కలుసుకొన్నాడు. ముఖ్యార్థం ‘అమ్మ’ పొదు
గుకాది భార్యను కలకరించాడు. అవిడ ఏవో
తెలుసుకుంటున్నా చెప్పి పెట్టబోయింది. సీమ
కాకూడ అమ్మను కలుసుకొని, “ఏమిటి
సంగతి, అమ్మాయి, నీభర్త మాట్లాడనే
మాట్లాడలే?” అన్నాడు. అమ్మాయి మొదట
మాట్లాడక పోకొని తర్వాత అన్నదికదా,
“నీవో ఏమిటయిస్తుంది నీ మాట్లాడలే?”
ఎనరిగొడవ వారిది.....మింగొడవ మీరు
చూచుకొందురా, పుణ్యముంటుంది.”

అమ్మతే నీవూ, ఒకనెల గడవకుండా వారిద్ద
రూ పట్టి పోయి తైవాలు. సీమనున్నా ‘వాసిలీ’
నున్నా పైలుతైరుటూడ కలుసుకొన్నా
వ్వుడు వారిద్దరూ గట్టుమీద కూర్చొని
పొట్టి పొగాకుగట్టలు వేసింది ఏకాగ్రాని
తం గడవో చివ్వుకుంటూ పోవేనాను.
‘వాసిలీ’ సాధారణముగా మాట్లాడేవాడు
కాదు. కాని సీమకా ను వ్యగ్రమార్పి గానినా,
యుద్ధాన్ని గురించి చెప్పేవాడు.

“భవిష్యత్లో నన్ను అన్నీ కాదు చేరుకొన్నా
ములు. కాని భగవద్వ్యవస్థ అట్టికాదు

కట్టవడతను. భగవంతుడు నాకు అన్నన్న
దూచేశాడు కాదు. ఎరిమేవ్వకుని నిజాన్న
పైలు పై అంతే. అది సంగతి, వాసిలీ ప్రికే
నివ్” అని సీమకా చెప్పాడు.

వాసిలీ ప్రికేనివ్ తన పొగాకు గట్టములో
నుడి రైలువట్టమీద కొట్టిదులిది నిలుపాడు.
“భగవంతుడిచ్చే అన్నముకాదు మనకు వ్వుది
లేకుండా పోతు, మనుష్యులు. మనుష్యులను
మించిన క్రూరమృగములు ఎక్కడా లేవు.
తోకేళ్లు తోకేళ్లును తిన్నా; మనుష్యులు
ప్రతికేళ్లును తిరత మనుష్యులను తింటారు.”
“అమ్మ, కాదు; తోకేళ్లు తోకేళ్లును తింటు.
అబద్ధ మంటావా?”

“అప్పటికి వచ్చిన మాట ఏవో అన్నాను.
ముతేఏమి? కునేకంకె క్రూరమున వ్వుగి
మును పోకేలేవు. మనుష్యుని దుర్బాధితా,
అశా, చేకవోకె ప్రతికేళ్లు. ప్రతివాడు
ఏన్న ప్రతికేళ్లుగా కట్టకొని మ్రింగిపో
మని వసువులేకుండా పోయింది నోటితోకొక
మ్రింగి వెయ్యడానికే.”

సీమకా అలోదించాడు.

“నాకు వెలియదు అన్నా. బహుశా అలాగు
అట్టవ్వకెచ్చి; కట్ట, అట్ట అట్టవల్లు పే
అది భగవదాజ్ఞ”

వాసిలీ అన్నానికదా, “అలాగే మే మనము
ఒకరితో ఒకరు మాట్లాడక పోకేలేదు; మనకు
అదికే ప్రతికేళ్లుగా మూ భగవంతుడు మీద
పారవేసి కూర్చొని దుర్బాచీ మాటముతే
మనము మనుష్యులను కాదు, వసువులము.
నేను చెప్పదది.”

అతడు వెనక్కులిగి వెళతానని చెప్పుకుంటూ
వెళ్ళిపోయాడు. సీమకూడా వేచి నిలబడ్డాడు.
“వాణ్ణి, వాణ్ణి” అని అరికడంగా మూసక
తావేయి” అని వెనకనుంచి కేకవేశాడు.

అతడు తిరిగి చూడలేదు. ముసల్పై దిగి పల్లి
ములో అతను దిగి అగుపించుకుంటూ ఉండే
దాకా అతనికేసి సీమకనిలబడి చూచాడు.
అప్పుడు అతడు ఇంటికి తిరిగి వెళ్ళి భార్యను
అన్నాడు, “అరీనా, మన పొరుగువాడు మా
దొడ్డివాడు! వాడు మరలకాదు, పసిబట్ట
మృగము.”

అయినా వాణ్ణిగూ విశోధించలేదు. త్వరిత
లోకే వాణ్ణిగూ మళ్ళీ కలుసుకొని కూర్చుని
మార్వమువలెనే ప్రవహించాడు. ఎప్పుడూ
ఒక్కడే వివరణ.

“అలానా న్నీ పోయినా, ఆ మరుమృగం
మూలార్ని కాకపోతే మనము కావలయున్న
లో కూర్చోనే కూర్చోము” అన్నాడువాణ్ణి.
“కావలయున్న కేసు? ఏది పాడుగా చేస్తా.
వాసయోగ్యముగానే ఉన్నది.”

“వాసయోగ్యమే, వాసయోగ్యమే. అత
కున్న నీవేమి చెప్పతావు. ఇంతకాలము విప్రు
శనించావు, ఏమీ చేస్తుకోలేదు. ఇంతకాలం
నుంచి చూస్తున్నావు, ఏమీ చూడలే లేదు.
కానిలా ముంటిలో పైతే నీమి, ముతరసలాల్తో
అయితే కిమి, నీరవాడు బదికే ప్రదుకు ఏ
మూదిరిగా ఉంటుంది. నిత్తుకు నీతేవ్వాడు
వాడు; నిన్ను ప్రదికి ఉండగానే తివేస్తాడు;

అతరక్షణమైనా మిగలకుండా ఎన్నుకుంటే
ప్రదే సీపు మునో వాడ వైసతత్వాల నుడు
అకు నదికేచ్చే తుక్కుకుంద తిల పావేస్తాడు!
నీకు ఎంతటి మిస్తున్నాడు?”

“కొంచెమే వాటిట్టినవే; 12 మూర్తి.*”
“వాడు వజ్రమూర్తిక; ఎదు కేవలమిదా
ది? కృపనీహల్పు ప్రకాశం మరలకనికే
మక్కడ కేతన. నెలకు ఒకసేమి సూచి;
నీమూ, మూలమిదా ఉండెను. నీకు : న్నీ ము
సూచి, నాకు : వజ్రమూర్తిక మూర్తికైవ్య
మరలమర ఉత్తరం చేశాడు? అదీ విన్నవ
నమరక ప్రక్క. కాలక్షేపం చేయవచ్చు
గదా అంతావు కాబోలు! చూచులున్నర—
వాణ్ణి కేవలమూ కవ్వం తట్టించితే—
మూలమూర్తి కేవలం నే చెప్పలేదు.
క్రిందటి నేం వైవ్యైతరక్షణ మూదారి వై
వస్థకు నేను వైవ్యమయ్యి ఉన్నాను. అప్పుడు
అయర్ని చూశాను. నన్ను గౌరవనీహ్నము
లున్న వాయనికి. ప్రశ్నేకంగా ఒకబండి నే
మూనుకొని అందులో అయన ప్రయాణం
చేస్తున్నాడు. ఇవతలికి వచ్చి అయన ప్రయాణం
రంమీద నిలబడ్డాడు.....నే నిక్కడ
అర్థికాలు ఉండేది లేదు. ఎక్కడకు పోస్తే
అక్కడికి వెళ్లిపోతాను.”

“ఎక్కడికి వెళ్లితావు నీవు, ఏవేమి? పొనినూ;
ఇక్కడ నీకోములు ఉన్నది. వెళ్ళగా ఉంటు
న్నావు; కాస్తపొలు ఉన్నది. నవి చెయ్యగల
భార్య ఉన్నది.”

* మూలము గుమాగు కెండుగా పాడులకు సమానము.

వచ్చును. అందుచేత, మనము మన
మనమును.

"అంతానుండి మనమును మనమును"
మనమును మనమును.

"మనమును మనమును మనమును"

"మనమును మనమును మనమును"
మనమును మనమును.

మనమును మనమును మనమును
మనమును మనమును.

"మనమును మనమును మనమును"
మనమును మనమును.

"మనమును మనమును"

"మనమును మనమును"

మనమును మనమును మనమును
మనమును మనమును.

మనమును మనమును మనమును
మనమును మనమును.

"మనమును మనమును మనమును"
మనమును మనమును.

మనమును మనమును మనమును
మనమును మనమును.

"మనమును మనమును మనమును"
మనమును మనమును.

"మనమును మనమును మనమును"
మనమును మనమును.

మనమును మనమును మనమును
మనమును మనమును.

మనమును మనమును మనమును
మనమును మనమును.

మనమును మనమును మనమును
మనమును మనమును.

[32]

ఈ రెండువిధముల కయుగసంయోగము
నిర్మించి ద్వాదశిక జెప్పినదానియందును నేకా
నియమముగ నున్నది. అందు నున్నది
గల ముసలదొడ బడియున్నదియే కాని ము
సలదొడకాదు. ఇందు కర్మమునకు నీ
విధము.

చాతాత్వమును మూలముగా నుంచుకొని
 గొలుపిచ్చుమును నట్టియూ కల్పించి పితే
 మునుగు గాని, కష్టము వ్యాపించుచున్నగాని,
 మహాభయమున కిట్టి మునుగు గాని పొందవలె
 నటులున్నవి. ఈ ముక్కోటి ఇంద్రగణ
 మున కేగవలయు స్వర్గమున కేగవలయు. ఇట్టి మునుగు
 గాను; ఇట్టి మునుగును. చాతాత్వమున వా
 రినుకొనుట దుగితము కేములు నుంచుకొనె

వానరమునకు మూలముగా నుంచుకొని
 యున్నాడు అట్టి మునుగున. ఇట్టి మునుగు
 నున్నయు కేగవలయునను, మీమనసు
 నుంచుకొనుట దుగితము కేములు నుంచుకొనె
 నటులున్నవి. ఈ ముక్కోటి ఇంద్రగణ
 మున కేగవలయు స్వర్గమున కేగవలయు. ఇట్టి మునుగు
 గాను; ఇట్టి మునుగును. చాతాత్వమున వా
 రినుకొనుట దుగితము కేములు నుంచుకొనె

బ్రాంతి విచ్ఛేదము

మహాప్రభు శ్రీరామచంద్రశాస్త్రి

(అంకితకావకార్యస్థానము)

ప్రకాశక

ప్రదియైనను నీలోన నేకమగుట
 నీకు భిన్నముగా నేది నిలువ నేర్పు?
 భావ్యతానందముగా! నీ మనసునకు
 తిరుగువానికి చేకురు దివ్యదేవది.
 కలదు కలదంచు నెల్లరు బలుకుచుంటు
 గాథయత్నముపాలయి గాసివడితి

గనులువిప్పినమాత్రాన గానబడెడు
 నిన్ను గనుగొనబాలక యిన్ని నాళ్లు.
 నిన్ను గన్నారజూచిన నిమునమందె
 మున్ను కేగవలయునను, మీమనసు
 నుంచుకొనుట దుగితము కేములు నుంచుకొనె
 నటులున్నవి. ఈ ముక్కోటి ఇంద్రగణ
 మున కేగవలయు స్వర్గమున కేగవలయు. ఇట్టి మునుగు
 గాను; ఇట్టి మునుగును. చాతాత్వమున వా
 రినుకొనుట దుగితము కేములు నుంచుకొనె

(అనందగానముగూంకి)

నామక: "అంబా! నీదేవుడు కనిపించలేదు" అని అంటే నీ దేవుడు నీ పాపాల వల్ల నీ దేవుని దర్శించలేకపోయావని అర్థం.

అప్పుడు బ్రాహ్మణులయినవారు, కనపాపశిష్యులగు సోమి
నిష్ఠులనున్నను బాపానామమును పాఠము చేసి
అట్టి కుర్యాదాపిశిష్యులు లేరు" అనియు, అనంత
కుమారలను సంభవించును!"

12. అందుకే ఈ పాశ్చాత్య వాదీ-వలెనే నాకును
 పరే భాగవతునిపై వాగ్రహమాని, భాగవతునిని
 తిరుగుచు నున్న గర్హింపును నాకును నా వాగ్ధి, "కాదు"
 మనో వాదనాపాతం భాగవతమును గురించి వచ్చినది:
 "కాశ్యపలూలు, ఓయీ! గోతమడా! మర్యాదాహీ-
 నులను, నావాగ్ధులను, మేల్మొలమను, మిల్లికావలను,
 వీర్లకవిక్కులపై మున్నవారు. నానెను, వీర్లకవి,
 నిర్మలము నిర్మలము నున్న వానిని నానెను నానెను;
 అన్నానెనును నానెనును నానెనును. నానెను, నానె-
 నెనుడా! యుక్తమెవని కాదు" అనుచు స్తీరిక సం-
 భవించువాగ్ధులనును నావాగ్ధివీర్లకవి వాదనలను

18. "ఓయో! మయకా! వశ్యుల ది శు
మనాదింబి?"

అంబాధ్యక్షుడు: "పీయూ గోరమూడా! నేనొక
పర్వతమును పట్టినట్లుగా కావ్యమును గ్రహించుట
మనకుం జని, యవట కావ్యుల పంథాగారమునకుం జని
భ్రమించితి. ఇకాల నానాని కావ్యములను, ముఖ్యము
పాదములకుం బర వాదముల నలంకరించు నుండి,
వీరకావ్యము, కుమారావలంకరితము, బహుశాసనము,
సంకీర్తనము, వీరముల నొకటిగా గల వర్ణనములను
మిఠినియ వారల పరిహాసమునకుం గారాము చేశె
యందునని చింతించుచుంటి. అంతియకాక నాకు నాచ
యములైన నొకరికీయు. అట్టివి, నా గోరమూడా!
యొకరినొకరి, నొకరినొకరి కుం బ్రకటము కాదు.
కావ్యము వాదలయు, ప్రావీణ్యముల పాదముల
కావ్యమునక, యర్హున చేయక, దానముల నీయక యుం
డుట యుద్ధములు."

ఇట్లు అంబర్కడేను బ్రాహ్మయోగవేదము రెండు

14. గోతమముడు: "ఓహూ! అంబుజాదా-రావం

అందువల్ల నీ జన్మనిర్యంతరము యోగిండును నను
"మేనది కాదు."

18. అంబక్షయ: "దీయా గౌరిమందా! కుత్రి
యలు, బ్రాహ్మణులు, కైశ్యులు, శూద్రులు నను
బ్రాహ్మణ కైశ్యులు ఈ పాపములు నున్నారై; కాని నను
దీయాగౌరి మల పాపము! కుత్రియ బ్రహ్మణ కై
శ్యులు నను బ్రాహ్మణ కైశ్యులు నను పాపము కాదు. కాని
నాగౌరియ: దా! కాశ్యులు కైశ్యులు" ముందరియు పల్కు
బ్రాహ్మణుల గౌరవింపకయు, బూడింపకయు, వారికి
దావము లొసంగకయు నుండుట పాపికాదు "

ఈ తీరిని మాణిషపర్యాయము బ్రాహ్మణుం
 యై యుండుననియు శాస్త్రము బ్రాహ్మణుని యనినదియు
 చు నిరసించెను.

18. అచ్చమ భాగవతుడును "ఈ యింబుడును
కామలను విరసింది నీచమలోద్భవులుగఁ బరిగణింపఁ
బ్రవించి ననుచు నున్నాడు. మనవి నెలనాఁడ్రుములం
గూర్చి నీ నెంతులనుఁ బ్రక్షింపఁ గూడదు!" అని విత్
తించుచున్నాడు. ఇందు విత్తమునకు నొకటిగా నున్నది.

"అంబరగా నీ గోత్రం చెడినది"

అంబుడు: "నేను కణ్డాయమండను."

భాగవతుడు: "పరియె కాని నీవు నీ మాతృ
నోక్రిముఁదాని, అమ్మనోక్రిముఁదాని పుత్రుఁడ నా
యాయానోక్రిములలో నుద్భవించిన పూర్వుల అన్య
ముఖ పరిణామము నమ్మి నీ నాటము
లనియు, మీరు వారి దాసీబనములలో నొక్కమామె
సంతరివా రనియుఁ దెలియఁగలకు. కామ్యులన్ననో
ఒక్కొక్క (ఇట్లు) చంకేంబులకుఁ జెందినవారు.

బహుశ్చయన, నోయీ ! యంబుధా !

ముందే" అనుచు నున్నది. అది నీవు తెలుసుకొనుచు
"అంబుల" నీ నిండులు కలుపుచున్నావని నీవు ను
యవను దొక్కరుడు బ్రాహ్మణస్వతో రమింపు
బ్రాహ్మణస్వతో జనిందివా జనుకొందము. బ్రా
హ్మణస్వతో యంబుల నిండులు కలుపుచున్నావని బ్రా
హ్మణులు బువిరాసపానీయంబుల నిద్రి సక్కిరింతురా?
దేవా?"

అంబుల: "దేవా, అట్లే కాదు కాదు."

గోరముడా: "అట్టి వానిచే బ్రాహ్మణులు నుం
ద్రెయంబు జనియించును? దేవా?"

"దేవా; అట్లే చేయుదును."

"అయిన వట్టివాని బ్రాహ్మణులు రమకన్యల
నిద్రి వివాహముఁ గాదింతురా? కాదింపరా?"

"అట్లే చేయుదును."

"అట్లేన క్షత్రియు లట్టివానిని రాక్షాభిషిక్తు
నిగఁ జేయుదురా?"

"గోరముడా! అట్లుచేయరు."

"నిండుల కట్లు చేయరు?"

"నిలయన వట్టివాడు మాతృవత్తుమన నుదకు
లోద్భవుడు కాడు."

25. "మనము నేరములుకాదు! అయితే! బ్రాహ్మ
ణులకు దొక్కరు క్షత్రియస్వతో" మయింపు
బ్రాహ్మణుల కే వేదమునిండు నమకొందము. అట్లు క్షత్రి
యస్వతో యంబులు బ్రాహ్మణులకు వేదమునిండు
భుక్తిని బ్రాహ్మణులు బువిరాసపానీయంబుల నొంది
సక్కిరింతురా?"

"అట్లు చేయుదురు."

"అట్లేనను బ్రాహ్మణు లట్టివానిని బ్రాధభోజ
నమునందుగాని, పాయపావ్నమును గాని, చేపనై
ద్యంబులను గాని, యాపాయనముగ నొసంగఁబడిన
భోజనమును గాని రమతో భుజింపనిక్తురా?"

"అట్లు చేయనిక్తురు, ఓ గోరముడా!"

"బ్రాహ్మణులు గాదింకఁ జెయమంద్రెయంబుల
చేయుదురా?"

"అ, అట్లు చేయుదురు."

"అట్లేనను బ్రాహ్మణులు రమకన్యల నిద్రి
వివాహము చేయుదురా?"

"అట్లే చేయుదురు."

"అట్లు రైవను క్షత్రియు లట్టివానిని దమకు
యొక్కవైవ రాక్షాభిషిక్తనంబు, రమ నొనర్తురా?"

"అట్లు చేయుదురు."

"నిండులవన?"

"ఓయీ! గోరముడా! అట్టివాడు నిర్వపక్ష
మన కే క్షత్రియమునకు వేదము కాదు. అట్లే
వేదాత్తుడు కాడు."

26. "అట్లురైవ, ఓయీ! అంబులదా! క్షత్రియ
యొక్కరు, నిండులు నిండులవన, బ్రాహ్మ
క్షత్రియములను నిండుల వాడు క్షత్రియు చేయునై
మ లనియును, బ్రాహ్మణులే యందెకంబై దమకు
వార లనియును సప్త మనుచున్నది.

మఱయు నోయీ! అంబులదా! బ్రాహ్మణు
లేనియో యొక కారణమువలన దమలో వొక్కరి
మండనంబు గాదింది భిష్టును వానినిరమునై బోసి
దేమునుండి కాని, నెగరమునుండి కాని బహిష్కరిం
చి వట్టివాని నుంధింపరా? అట్లు బ్రాహ్మ
ణులు సక్కిరింతురా?"

"ఓయీ! గోరముడా! అట్లుచేయరు."

"అట్లు కాకున్న బ్రాహ్మణు లట్టివానిని బ్రాధ
భోజనమందుఁ గాని, పాయపావ్నమును గాని, చేప
నై వేద్యంబులను గాని, యాపాయనముగ నొసంగఁబడిన
భోజనమందు గాని రమతో భుజింపనిక్తురా?"

"గోరముడా! అట్లుచేయరు."

"అట్టివానిచే బ్రాహ్మణులు మంద్రెపాణంబు
చేయనిక్తురా?"

"మంద్రెభ్యయనంబు చేయనియది గోరమా!"

"బ్రాహ్మణస్వల నిద్రి యట్టివాని వివాహము
చేయుదురా?"

"రమకన్యలవద్దకు రానియది."

కోపాన్ పట్టణమందలి 'మయ' శిల్పములు

కోపాన్ పట్టణపు స్తంభశిల్పములందు, ఏనుగులెలుగు, ఆం చొకచానిపై మానవము చెక్కుబడి యున్నవని కొందరును, అవి యేనుగులెలుగుకాక 'మాకా' చిలుకల ముత్యులని కొందరును చెప్పుదురు. ఇవి చెక్కు బకాలయన ఆదేశమున ఏనుగు లేనపుడు శిల్పి యేనుగు నెట్లు చెక్కు ననువారు కొందరు; అట్లుచే ఏనుగు లే నున్నను విదేశశిల్పముల ననుకరించియుండవచ్చు ననువారు కొందరు. మొత్తమువీటి ఈ శిల్పములం దానినూ ఖండిపు నాగరిక తాచిపూములు చాల కన్పటకమానవు. ఆమెరికాలోని పూర్వకాలపు నాగరికత ఖండారక మలనుండి ప్రాసించినదా, లేక యెన్నఁబడే యుక్తవించి పెళ్లికైనా యుక్త నమగ్నము పొందిన నమగ్నమున నానా ర్థభారము లగు ఇట్టి శిల్పములు ఖండారకమన జరిచుననుమించుచున్నవి.

ఇందుఁ (Calendar Column) 'కాలెండర్ కాలమ్' (సంవత్సరము) 'మయ'ల నిర్మలక, తిథిగణన పనిని నిర్వహించేయుట కుపయోగించును. ఇవికూడ ముచ్చట నూర్చుచున్నవి. ఈ శిల్పము లన్నియు నిప్పుడు ట్రెజిఫియూరీయియలో శ్రద్ధాకాగారమున నుంచబడినవి.

అనినా ఆమెరికాలోని పూర్వ పామునైన సంబంధించియుండెనాదేము ?

౧. వర్షాధిపేష్టని వాసిక— (చిచిన్ ఇష్టా, యుకాబుల్) యుకాబుల్లోని 'మయ' శిల్పముల అతివిశిష్ట శిల్పములు కొక మంచి యుదాహరణము.

౪.

౨. మయదేశము, మతరంబం, మును ఒక శిల్పము—మయశిల్పమున కింకొక యుద్ధపాఠముమిది—ఇందు గగనాధి పేర, తత్సూర్యమైన ఇంద్ర శిల్పములు.

3. కోసాళవట్టణమున లగ శిల్ప-చిత్రభము—వీనుగురం లగ మావటీడు చెక్కి
యున్నది-(ఎడమ ప్రక్కభాగము)

క. ౬ (3 వ చిత్రము) స్తంభము శ్రీ మహావిభాగము—ఎడమ ప్రక్కను వంగియున్న
మానాటిను; కుడి ప్రక్కనున్న పోనుగు పై భాగము శిథిలమైపోయినది.

“వాగరతోయుక్తమార్గంబైన సంసారంబు మిక్కిలములకు నపవిత్రముతోఁ గూడుకొని యున్న యాది. ప్రాపంచికకర్మపులఁ బరివర్తించివేసిన కీర్తినియు వాయువువలె విస్మయములు లేయున్నది. సంసారమున మునిగియున్నవాని కిట్టి యుక్తమార్గములు సంస్కారముగను, సిద్ధిముగను, మహిమార్గముగను నెఱవేరి విజయము పొలు లేదు. అందుకే శివోబలముగ, గోమము దేవతము చేయించి, కామయోగముల కరియించి, సంసారమును విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక!

అట్లైన విరళాలంబునకే కిట్టి జైత్రము గొప్ప

యెనున్నదనియు నెఱిగించి, ముల్లసంభాషణలను బయోసంభాషణల జైత్రమును గొప్పదనియు నెఱిగించి, విరళములను, కష్టమును ముఁదించి, కావించి, కామయోగముల కరియించి, సంసారమును విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక!

అట్లు సన్నాహమున విరళ వాతము సంసార పరిత్యాగి నియతమున నిగ్రహము కలవాడై జీవనాగ్రహమును, ముల్లసంభాషణలను వాతమున విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక! విరళము నాతడు కష్టములను విరళమున విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక! విరళము నాతడు కష్టములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక! విరళము నాతడు కష్టములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక!

జీవహింస పరిత్యజించి పరివ్రాజకుడైన గోతముడు ప్రాణహింస కలిగియుండై యుండును. దంపంబును నిర్మలముగా మిగిలిన భూతములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక! విరళము నాతడు కష్టములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక!

అవత్తం బరుదానిఁ బరిగ్రహించక శ్రమించునైన గోతముఁ డే వాత్సల్యము పడుపరిగ్రహమును

జేయఁడు. ప్రపత్తం బరుదానినే పరిగ్రహించుచు, విరళము నాతడు కష్టములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక! విరళము నాతడు కష్టములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక!

అపత్తమును ద్యజించి గోతమును విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక! విరళము నాతడు కష్టములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక!

ప్రపత్తమును విడిచిపెట్టి గోతమును విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక! విరళము నాతడు కష్టములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక!

ప్రపత్తమును విడిచిపెట్టి గోతమును విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక! విరళము నాతడు కష్టములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక!

అపత్తప్రలాపములు విడిచిపెట్టి గోతమును విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక! విరళము నాతడు కష్టములను విడిచిపెట్టి పరివ్రాజకుడై నలుగురుగాక!

గోరతుమని రీజమలకు గాని వాడమలకు
గాని గాని చేయఁడు.

నికాదముయందును గాని, యపరాధమున
చున్న కాలము ముగిసినందున గాని, పై విధపు దివ్యము
గొప్ప గుణమును పొందినది.

దాట్టిగావప్రవర్తనముల పేరియందు గాం
 పులకు, మాతానుగంధ శివనభారణామలచే దమ్ముదా
 నలంకరించుకొనడు.

పితృనః గావి, పౌత్రవనః గావి శిష్టల సుపయో.
 10వంశం.

అపకలతముగాదులఁ బ్రకటింపఁడు.

మూలమును బ్రతిగహించుచు.

శ్రీ వాగ్మత్యజనరంజన బ్రహ్మగోపాలము.

ప్రాసదానీజనంబులు కేళి నడు.

महाराष्ट्र के राज्यपाल के कार्यालय, मुंबई

గజాశ్లేశ్వరమూలం బస్తి గహింపఁడు.

కర్మధర్మములంకాని చుట్టూరూపములంకాని

[illegible]

1900

కాని, కేరళలోని పరిస్థితులు కానీ ఉన్నాయి.

1911

శ్రీకృష్ణా శతావధానము. ఇందులను గూర్చియుండు శీలము

[illegible]

... ..

పరిచయము, కేరళంబులవనను, పర్వతంబులవనను,
మట్టి మృత్తికలున్న సోమశ్రుతుల వారి భూభార
నిలదొలిగించియుంచును. నీ భూమిని యెట్టివాండు
జాలినా గాన, స్మృతిగించువాడై సోమశ్రుతుల వారి
హితమునకుండ.

అందుచేతనే నాన్నాగారు, బ్రాహ్మణులను
కొని, అంతా కలిసి ప్రార్థించు నాచోదము
చేయమని, పునః పునః ప్రోత్సహించి యున్నా
ముగ్రీయోపకరణముగంధప్రవాహములు నువ్వె
దియను నుచును, గోవిందుని యాస్థిని పరీక్షించు
నువ్వెదిగింపను."

కొంతమంది నన్నాడులును బ్రాహ్మణులును
 ధర్మరచారలచే బ్రహ్మరంజులు భోజనంబులు గుఱు
 మను పేరిత్రాప్రకంబుల నమరమై యుండుదు.
 అట్టి వర్గి యనినః—

1. నాట్యము
2. గీతము
3. వాద్యము
4. మేళకరణములు
5. అభ్యాసములు
6. పాఠశ్రవణములు
7. సైతాగము
8. సంభాషనానాట్యము
9. పాఠశ్రవణము
10. చందాలవంశీపదము
11. పాఠశ్రవణము
12. నియమములు, మల్లము
13. మేళకరణములు
14. నామావళిపదములు
15. యువవృద్ధుల జీవితములు
16. నానావిధములు

గోరమమూరి యుద్ధప్రేక్షకమల ముని మాత
మ-౪ మరచును.

על שם ה' אלהינו יצאנו ממצרים

... ..

[పాఠశాల పాఠ్యము]

సామంతము నేర్పాటుచేసి, నూతనవిధానమునుసూచి యుద్ధములు చేయుచేయు, ఈశిక్షములను, ఇట్టి యితరకర్తవ్యములను నత్తత్తత్తాచేత సేగానముచేయుచేయు ఈ సామంతకవిత్వమాధుర్యమును జవిచూపించు నుద్దేశము కలదు. ఇట్టి సామంతములు రాజపురములో లేదు జరిగినవి. నానియుండొక మహారామని సభ్యులు ప్రహించిరి. అట్లనవలూకాగుంట కేకరే, దీ కేస్తుమొనుగువారిని నమెరికాఖండవాసులు పిలిపించుకొని వారిముఖము వారిననులు వినిరి. దీనికై యమెరికావారపాదమైనరామ్మగృహంబును. కత్తిచేతనకావ్యము జవవివదానిలోని భావములు సుగమములు కాగలవు. అంత్రదేశముననున్న నీకర్తవ్య సహాయించిన, మనసాతనకవిత్వపురకకలకానికాలుములో ప్రజామోదముననెరి వాజ్మయముగా నుగీకరించుచు మాత్రవాజ్మయము విజ్ఞానముగలదు. ప్రస్తుతకాలమున సాహితీసమితులు, యువకవిమండలములు మొదలుగ నుచేకవిసంఘము లేర్పడుచున్నవి. ఒక్కొక్కసంఘము ప్రత్యేకకవిత్వవిధానములు గలవు. ఒకను వ్యాసహరికథాపూర్వ న్రాసినను, మరొకను గ్రామకథాపూర్వ న్రాసినను, మరొకయు కనుమొక సాటలు న్రాసినను వీటన్నిటిలోను కవిత్వమందు స్వతంత్రత గన్పట్టుచున్నది. అప్పకవియమునుబట్టియు, భాగవతాదిగ్రంథములోని ప్రయోగమునుబట్టియు కవిత్వముండవలెనను నిర్బంధము నేటియువకవులగీకరించుట సేద. మార్గిగ భందోవియమ

ము వివర్జితమునలె ననువారును అరుదుగా నున్నాడు. కాని నెనుకటివలె వృత్తిములు, రగమునెట్టిభాదోవియమము మీరకుండమాత్రమున్రాయుట నీయభిమతిము కాదు. సామాన్యకవికములుగానుండునట్లు గీతముగను, రగముగను భందోవియమున అవసరమునుబట్టి కొందమాన్యులతో న్రాయువారు నేటి సామంతకవులలో పెక్కుమందిగలరు. కొందరు మాత్రము భందోవియమము పాటించకభాష కూడ గానినక వారిభావములు వారి నెట్టిచ్చిన నట్లు న్రాయుదురు.

అంత్రకవిత్వములో నీకర్తవ్యమార్పనకు గారణములు గలవు. మొదటిది దేశమందు వ్యత్యాసముపాదనేచ్చ విరివిగ వ్యాపించియుండుట. అట్లవిద్యయందానిలేని యాంగ్లకవికే శిరులుగు నట్లునెట్టి, కానిచ్చి, త్రానింగు, పెట్టి, ప్రియమొదలగు కవుల కవిత్వమును బాగుగ జదవుటచే అభావములు, ఆయాదర్శనములు, ఆచారములు యలననుట లేదనకారణము. ఇందున్న యువకవిమండలిలోను, సాహితీసమితి, సాహిత్యసమితులలోను నభ్యులుగా నున్న పెక్కుమందిలండ్లవిద్యయందాని వేకమున్నవారును, స్వతంత్రత గలవారును. కవికొండల నొకట్రపుగానకూడ ఈతరగనికి జేదినవారే.

మార్వపురాంత్రకవిత్వము కావ్యములు, పురాణములు, నాటకములు మొదలగు సంకములకే వినియోగపడెను. ప్రకృతివర్ణనలు వీలలో మధ్యమధ్య గన్పట్టు చుండెను.

ఆధునికకవిత్వములో ననుదూరము ప్రకృతి లోను, సంఘములోను గలుగుసంఘటనల కెక్కువ ప్రాముఖ్యము గలుగుచున్నది. భాషా విషయముగ నూడ కెక్కువ భేదము గలదు. పూర్వపుకవిత్వములో గ్రంథకథాపతే వాడుక చేయుచును. ఆధునిక కవిత్వమాటా జాలవరకు వాడుకభాషతో యువయోగిం బడుచున్నది. పీఠిక భాష గ్రంథకథాప నిరివిగా నువయోగింబడుచున్నది. కాని యువేతకపుభాష వాడుకలె కను విర్యమును లేదు. అప్పటిభాషనునుబట్టి చేపకము పైకి నచ్చిన దానినే వాడుచును. అదిగాక విషయ ముచుబట్టికూడ భాషయును. కొలివారి విషయముచునున్న ప్రాయుఃపుషు వాని వాడుకనులును, పోలింనుగూర్చివాయుః పుషు వా గువయోగించుభాషయు కవిత్వములో గివ్వబడుచును. ఇది పరిమైవైవైవైవై వి మా యభిప్రాయము. పూర్వపుకవిత్వమందు భాషో నియమములు, భాషాప్రయోగనియమములు అతికఠినముగా నుండుటచే బ్రతివాడిని వీని ననుసరించుట సుబధపాశ్వర్యము కాదు. ఆధునికవిభాషముచు సీరిహామములు జాలవరకు నడలినవి.

ఆధునికకవిత్వమందలి ముఖ్యవిష యము భాషోదయము. అదిగా మనమంద బయల్పెనలు భాషములు కవిత్వమందు ప్రస్ఫు టమచేయుట. ఈభాషప్రకటనను నియమాది కవిత్వమందు ముఖ్యముగా కలంబులమున్న ది. రెండవ విషయము దినవిషయముల గూర్చి ప్రాయుట. మూడవది కవిత్వమం

దువయోగించుభాష. వాకప్రభుగాకవిత్వ ములో నీమోతాబాదయమున్నయు ప్రమా ణ్యము నహించుచున్నది. కాని నీకవిత్వ ము పూర్వకవిత్వము గలదు. వీరైతిపుణ్యము చేత కవిత్వము నీమోతాబాదయ చున్నది. ఒకగీతిక జూచిన అది హిందీ భాషగా చూచుచును; మరొకగీతిమాచిన అది తెలుగువైతమా చూచుచును; మూడవగీతిమాచిన అది కొలివైతమా చూచుచును. కవిత్వ స్థితిలో నీమో తాబాదగా ఆధునికులని చెప్పవలెనను గాని కవిత్వము పట్టి విజ్ఞులుంజాలము. నైమూను రకములగీతములకు కొన్నిచేన్న యుదాహరణము. వీరీతమునుండి పొందుకొనెదను.

౧

“ననోననోజయ! భరతమహాశయ
నకలోదయ మంజులహాసీ!
సుముఖభవ! సుస్వప్నీభవ!
సుఖదాయీభవ! హేనరహాసీ!
భవదాగమన వినిర్మలమారుత
లోలతరంగమ్ మమరంగమ్
భవదాగమన జయప్రసవాద్భుత
మధురోక్తంతమ్ మమకంఠమ్.”

౨

“మోహనగంగా పతనమనోహర
భారాభరతంకరశిఖరీ!
పావనజలధితరంగనినాద
ప్రకటితరామేశ్వరముఖరీ!

శీతలసీరద దివ్యనమీరణ

చంచలచామర వనఖచరీ!

జయ! ముక్తియై! జయశాంతివిజయ
జయధర్మవిజయ! జయమాతా!"

3

"ముప్పావ్రలాకూలా న్నద

నాయప్పరాయె

కోతలోకి కూలికడదాము

కూకుడులు కూడొస్తదా

నాయప్పరాయె

కోతలోకి కూలికడదాము."

కవిత్వమందు భాషావిషయమున ఏ
రిచుకొనినంతటి చావముగలదుగా నున్నది.
విషయమును బట్టి భాష మారుచున్నది.
ప్రతిదీనిన యువాహరిణములు బట్టి రూపము
లము సుగమముగాగలదు. భారతదేశమున
న్నవారు, భారతదేశమున కేంద్రమును సూక్ష్మ
గానుంచుచున్నపుడు విలయోగించిన
భాషకును, కూలికినెట్లవలెను కూలివాడు
సాధారణముగలవాడగుటచేత భాష
కును నితరార్థముగలదు. భాష కవిత్వ
మును మరలగానిది భాషావిషయమున
యభిప్రాయము వెల్లడియగుచున్నది. భారత
దేశమున కేంద్రమును గీర్తించుచును నామా
న్యము వాడుభాషయు, కూలివాడుభాష
యు భేదములుగలయోగించు గ్రంథములు
యు నాదన సంతోషముగల నుండును! ఇది
కవిత్వమునకు విషయమున కుచితమైన
భాషయే వాదన.

భందోనియమముల విషయములోగూడ

నిను నేనా కవిత్వమున నుండున ముగలెదా.
నిను గీతములు, వాయుగలగలగల ముగలగు
భందోనియములనే వాదన గాని కొన్నితావు
అలో యుకభాషమును వెల్లడించు వాదనము
భందోనియములను వెల్లడించు వాదనము భాష
మున కే ప్రభావముగలదు. భాషమున కే వాద
నందోనియములను కే వ్యతిరేకముగా వ్రావ
వలెనది. అట్టి చిన్నమాటలలో నిను భందో
నియములు నుండునది. ఇంతవరకు ప్రకటి
యైన పీఠికలలో భాషావిషయమున వాదన
నీటిలో వాదనలో నుండునది. ప్రకటియైన
వరకునది. నీ చిన్న చిన్నముగలగలమును గుచ్చె
త్తక ప్రకటియగుచును విషయభేదమునుబట్టి
వివిధీక ప్రకటియగుట నీటిలోనూకు విష
య విభేదమునయున్నవి. నీటి ముగల
ప్రకటియ గానినది. ఈ వేరే గ్రంథము
లోని విషయమును తెలుక చూచుచున్నది.

భాషములలోని భేదములనుగూడకోకి
లమును బట్టిచెప్పును. ఈవలె మెన్ని నామా
విలును, వివిధముల వ్యతిరేకముగలను.
కోకిల ప్రకటియగును. సంతోషమునచ్చె
యాపాటయే పాడునదియు, కోకిలనలె
బట్టిచెప్పెనట్టి అట్టిచెప్పె వాదనముగలయు,
వాదనాక ప్రకటియ కాదు. వాదనముగ నుండున
యగుచున్నది. కోకిలయన్ని నేమిటానను,
అన్ని భాషలందును వేరైన ముగలగునను,
ప్రకటియ కాదు. వ్యతిరేకముగలను నుండునముగలగ
యున్నది. అట్టి చిన్నముగల కవిత్వము కోకి
లముగూడ పాడునది. కవిత్వమునకు.

అంతటికే చూస్తే భావపరివర్తనముగలుగును. మాధురిక కవులుకూడ అవలంబించుచున్నారు. సామాన్యముగ అంశ్రు బుడగు పంతులగిమ మైనపుడు కోకిల పుట్టినింటికి పట్టికట్టి భావింతురు. ఈ భావమే గీతముయొక్క కలిక మైనది. అందుచేతనే పాఠకులకు గీతమునొక భావ మెంతయో సమీపముగ నున్నది.

‘పల్లకలుపపువ్వు’ అను గీతికలో నది చుట్లు తిరిగివచ్చుచుండునట్టి సూత్రాకము వనకొక్కనే నిర్మించబడినట్లు తెలుచుచున్నది. అట్లు భావిభావము పల్లకలుపడినట్లు భావిమీద పడిలో పల్లక ప్రతిబింబించుచున్నట్లే భావ గవి చక్కగ తెప్పెను.

“నీసేవ చెలువులోన
నిలువున గనిపించునీ.”

“జీవనగీతము”లో జీవితరహస్యము చక్కగ ప్రకృతిలోని ఎప్పుడయినానో బోల్చి వర్ణింపబడినది-

“జీవన మొకనన్నజాతి చిన్న మొగ్గకదన!
దనదనమును త్తగ మనెడు పోలికలువిడుచు;
జీవనమొకటిట్టే నోచు చిట్టమేఘము కదర!
చివరిగివను “ఇంతకనుచు” కింగ రించు నదియ
నీసేవ మొకనెంచానను బోవునావ కదర
మోడిమ ననుపారించును బాదనేయుదాదకు.”

‘వెలుగు’ అను గీతికలో సంగ్రాహింపగలదునాక శ్రీలు నోచు బామ్మలనోము వాఘాన దనమున బామ్మలను నీచములతో నవా ఆరక పొందల తెప్పెనైనుంచే నదితో విడుచుట వర్ణింపబడినది. గీతక చూయుకొనుచు వదిగ

వర్ణించుచు విడచుచు కావ్యము ముగిసె చున్నది-

“వెలుగుతెప్పను లీలవిడచి వెలుగు!
చుట్టెద చాచి నుదమందు నలుగ!”

* * * *

బామ్మలనోముగా బాలకులు నిన్ను
విడిచివారలదాచి వెడలిరి వారు
“పాలలో బట్టినవడతి ‘గవిరమ్మ’
నీళ్లలోఁ గలిసిన నే”డంచు నేదొ,
అటవంటి పాటతో నానందముగను
నీమిన్ను వెను వెన్క నీటుగాఁ జూచి.”

ఒక ‘అపరాధామున’ యనుగీతికలో ప్రకృతి చక్కగ వర్ణింపబడినది-

“కాని యాలోనలోఁ గనిపించునవిగ
ఇరుగడ శరదంపు టీనేటిచేలు
చేలఁయునడచేటి దూది మేఘాలు
మేఘాలు విడ నడు నీలంపుబాలు.”

రెండవపాత్రము ‘జననదములు.’ ఇంద నుడిచుచును సామాన్యజనులలో వరుగు విషయములనుగూర్చిన గీతములు గలవు. దీనిలో ‘కోకిలవాట’ ‘బల్లకట్ట’ ‘కూలియన్నలకుమి కము’ ‘రంగుమరిచిచ్చి’ ‘రంగునిచెర్లలు’ ‘నంగునుండి ఎప్పుడున్న పొండునీసూర్చి’ ‘తిక్క పుసరదా’ ‘ఎక్కడున్నావోలే’ ‘రస్తామర మ్మమి’ మొదలుగు విషయములమీద గీత ములు గలవు. ఈగీతమున్నయు వినుట కావ్యదూరిముగా నున్నవి. ప్రతిపాదనా జను గునంగతులు విషయములకు దగిన భాషలో వ్రాయబడినవి. అందుచే ప్రాసాదీని రవి నా

సాల్వేజులము వి. 'కోతి' పాట' అని గల - తిరుమల
రెండు ప్రక్కలనుండి గల - తిరుమల

సాల్వేజులము వి. 'కోతి' పాట' అని గల - తిరుమల
రెండు ప్రక్కలనుండి గల - తిరుమల

నిదురగనిక, నీటగనెరు

అమదాకు, మాటికాక

తెనుకమున తినినా నెను

* * * *

చిన్నిచిన్ని మంచుపొట్లు

నన్ను నరిమూలుమీద

మాపు నిల్చి తేపురాలెను.

మొచ్చుబట్టిన గాలివాన

మునిగినట్టి మునురుచేలు

నిన్న మొన్న వేసినట్టి

కొండగాలి కాలిపోయెను.

నెరవ్రాసుకొని నెరవ్రాసుకొని

నటగ కట్టబారులేక

బేసి లెగి నోయప్ప రామె

కోతిలోకి కూలికెడదాము.

మూడు పాటలు - 'మొమ్మ' 'కొమ్మ' 'నిమ్మ'

నిమ్మ పాటలముంటులు, నానుచున్న కొమ్మలముంటులు
గలవు. పురాణగాథలు చారిత్రికవిషయములు గూడ కథల రూపమున గీతికలలో
వ్రాయబడినవి. దీనిలో 'నానుచు', 'నిమ్మ',
'బంతియాట', 'ఉడుత-బుడత' 'వినాయక',
'రాజ-రయిత', 'భూమి-అకాశము', 'కలికి'
'పట్టపాడు' - 'పట్టపాడు' 'నిమ్మ' ముఖ్యము
మైనవి. 'నిమ్మ' యను దానిలో మహా
రాష్ట్రమును నిమ్మ పాటలముంటులనుండి
మిథాయిలుంగలలో దాని పాటలముంటుల చారి
త్రిక విషయము బాగుగ కున్నది.

నివాజునునొక - మరాటిపేరుడు

అరంగజేలుకు - చేతకెన్నె.

మొగిలనవాదగు - అరంగజేలు

నివాజుపేరుని - తైదుంచెక.

'బంతియాట' యను గీతములో పురాణ
గాథ వర్ణించబడినది. పాండవులు, కౌరవులు
బంతియాడుచున్నపు డాబంతి నూతిలోబడు
టయు, పాండవులు కౌరవులను
మున బైకిదీయుటయు వర్ణించబడినది.

నాల్గవ గ్రంథము 'మాతృదేశసంకీర్తన
ములు.' దీనిలో 'నవోనవోజయ', 'నడివడి
నడికు', 'నడిమూలము', 'అగ్రధ, రాష్ట్ర'
ము - మాతృదేశమున కది యేనాహో
మున్నగు గీతములు గలవు. ఈ గీతములలో
కవియొక్క దేశభావము ప్రకటితముగా
చూడ కవిభావమునున్నది. వ్రాసెపుడు
'నవోనవోజయ' యనుగీతమునుండి యుదా
హరణము విచ్చియున్నది. ఈ గీతములు
దేశభి మానపూరితములుగా నున్నవి.

'కలకుత' మైదవపాత్రము. దీనిలో 'విరి
మల్లెపూలు', 'గాలివాన', 'దొమ్మరికట',
'దానిగోడవ', 'నెన్నెలు', 'జీవనమును దారి
లోన' మొదలగుగీతములు గలవు. గీతికల
లోని విషయములు నిజముగ జరిగినవేయగు
టచే జానవాళ్లుగలదు. ఇదిగీతమునకు.

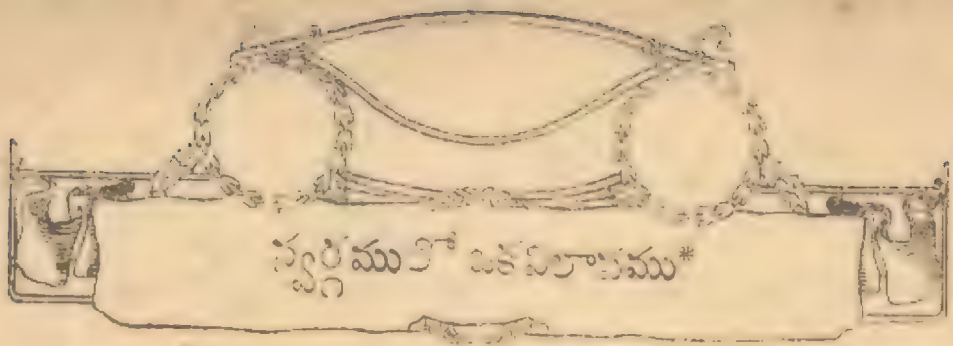
ఈయెదుపాత్తములతో మొదటిసంపు
టము ముద్రియించి, వర్తమానా దినపత్రిక
సేవకార్యకర్తాదము జేర్చి, పంపియి. ఈ పత్రము
ప్రతి నవి ముందు ప్రకటించిన ప్రకారము
లింతకంటె నెక్కువ యింపు గూర్చునవిగా
నుండు ననుట సాహసము కాదని నా
నమ్మకము.

అట్టివిత్వ మొచ్చి వాచ్చివాచ్చి
 కుండలకు పోవ్వనగుననుచును మిగి
 మున్నది. భాషావ్యవహారికము భాషా
 ములు. భాషాము లెన్నియుంచినను నవి
 యెక్కువకాబలవు. కాని భాషాములతో
 నెక్కువకుండు యందును. ఇది జీవితమునకు
 కలసిపోయి మిగిల్చి. కవికాండల నొక
 ప్రక్కగా రెనవిత్వము వాచ్చి మిగిల్చి కవి
 వ్యవహారమున విద్వదాచము. భాషావ్యవహారి
 కము విజివిత్వము మిగిల్చి ప్రకాశము.
 ప్రకృతి కర్మము ప్రాకృత్యము విజివిత్వ
 మును నును. ఇట్టి విజివిత్వము కుండలము
 నును విజివిత్వము. అనుచును మిగి
 చ్చిను, అట్టివిత్వము నెల్ల మనుకొనుచును
 నును. విజివిత్వమున గీతికావ్యమును
 చాల్చుచున్నది.

అంగ్ల భాషయందు వీరి కవిత్వమునంటి
కవిత్వమును 'రోమాంటిక్' (Romantic) అం
నందు. వీరు కవిత్వమును, కామమృతమును
బోధించు (Ballad) కవిత్వమునూప 'శివానా'
యనుకాముగా గ్రహించెను. ప్రస్తుతమునందు
ప్రజాకవిత్వమును గ్రహించెను. విద్యార్థులు,
కూలిజనము, దాసివాద్యముదలగు కష్ట
జీవులు వినుచు నులునునా ఈ కవిత్వమును
గ్రహించుచున్నది. ఇదికూడ విద్యార్థి కవిత్వమున
లోక సామ్యమునును. భావమునునును
బట్టి మారును. ఈ విధమునాన కవిత్వము
తనకు దోచినట్లు వ్రాయుక బాగుగా నాలో
చించిన యొక మంచిసూతనఫక్తి. యవలం
దమునును గ్రహించుచున్నది. ఇదికూడ
విద్యార్థులను కవిత్వమును స్వీకరించుచు
దని నానమృతము.

ఈవ్యాసమునకు మొదటనే వాఙ్మయముపై నేతకాలమునుండి కృత్తిగముగా విద్యయ్యెను. అంతకుముందు మునులమును చున్నవా రందరు నాగ్నభాష నభ్యసించిన వారగుటచే నాగ్నభాషినిగ్రహించుట, ప్రకటించుట అసంభవమైనదిగా నున్నది. ఈసూత్రన కవిత్వము మూలమున వాఙ్మయము నొప్పుక యభివ్యక్తి కాగలదు.

జయంతి గంగన్నగారు

ఘనమైన పాపములను జనులెల్ల

విన్నోతం

జనులను నభిమోక్షి కావించు నాశ
మోక్షము మానగను చేక చేయును.

* * * *

విన్నోనియోనభా, విన్నోనికావించు,
విన్నోననుస్వరముల, విన్నోనినానము,
విన్నోననివాసము, విన్నోనపునగము;

* * * *

సరళోక్తిరచనలకా, సందిగ్ధచనముల,
శరతుల్యవాగ్ధాటి, చంచలస్వరములన్,
మజీవిధరీతులను, మహనీయులెందఱో:

* * * *

కర్మవాదులు, భక్తిజ్ఞానవాదులు, నకల
గర్వశీర్షలు, కల్పలు, తాత్పర్య, జీవాన
మృగకోపిది, నిజ మజీయూర జీవాన;

* * * *

గానశిలులవిధి రాజ్యాంగతంత్రముల
యోచించునాయకులు, ప్రాచీనమనోసాఫీ
కాచారములమార్గములనున్నవలెను;

* * * *

మన హాస ములను మహాములెందఱో,
మన యాదవముగన, నన్యమునగనరాదు
‘కవచాక్షయ’ అను, భవ్యరాత్రి ములందు

* * * *

పలికెనవికొన్ని, నే పల్కునివికొన్నియును
కలిపి, విన్నముచూపు తొలి, వాకేరిన
కొలుపునాన, పల్కు- కలముకున్నకేరిని,

* * * *

మారుపల్కినవారి నోరుమూయగ నిశ
ఆటర్థముల్, దీసి అక్షరంబున కైదు
కాకిల నవలీల కల్పించి, తలలూచి;

* * * *

మనము నుడిగియు వను హాస ములెందఱో
మనచే, నన్వయ మనమె అన్నిటికంటె
మనమునుది ముది, చక్రించే, చక్రించి;

* * * *

వివరములుచేక, రావరసయభిమాన
మనరెనవివరములు మన్నములమునో,
దీసి కాగ్గి-కే వరగల్ సాగించి,

* * * *

* 2వ సూక్తియు జయలలిత కొన్ని ఉపకేతులు చే మనసేయు. ఆయనకేళిమలన జయలు రాగాదు
కేళి మలనముచి, ఆకలి మన్నభగవంతు సొములపెట్టి కొన్ని కేళి.

'శివోదా, జనులూ, శివ యునునును, ముక్తి
 పుట్టినది!' అనుచు పలికెను నామదై,
 పుట్టినామల్ చిత్రచిత్రమైవి పుట్టి;

* * * *

అచిత్రచిత్రములు వ్యాపకముచేయుటకు
 పై, చిత్రచిత్రములును మోజులు లుండి,
 అచాన్య, లభ్యము, లభికాదుల పెద్ద

* * * *

నామముల్ పెట్టుకొని, పామములు లుంగురను,
 కేముపేస్తాత్మత్వ మామూలుగా విడిచి
 నామముగోచరము మట్టచేరగ నున్న;

* * * *

వియమము, లర్చనల్, నిష్ఠ, లుపవాసములు,
 నయనూత్రముల్, శాసనములు, విధానములు
 జయితముల్, నగరసంకీర్తనల్ కథలు

* * * *

నిశ్చయించి, ప్రకటించి, పరిపాలించి, ఇటువంటి
 అధికప్రసంగ పర్యావృత్తిమై, మూల
 నిరసాధారణమైయున్నట్లే, ప్రముఖులై

* * * *

శక్తిఅంతయునూ 'జాతీయ ప్రశ్న'కు
 ముక్తినిధిమందలకు బోగించి, తా మున్న
 భక్తిమాత్రమే ముక్తినిధిమందలమై,

* * * *

'పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,

* * * *

'పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,

'పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,

* * * *

నాయకులగు పాపముగలము, పాపముగలము,
 మోయువాడను పాపముగలము, పాపముగలము,
 మోయువాడు, పాపముగలము, పాపముగలము,

* * * *

పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,

* * * *

పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,

* * * *

పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,

* * * *

గొప్పగా తము దామె చెప్పకొనరొనె, బ
 క్కప్పడును ఎద్దానికైన కాదనని తల
 ద్రష్టరాదామె చెప్పించి, లక్ష్మిమె,

* * * *

పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,

* * * *

పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,
 పాపముగలము, పాపముగలము, పాపముగలము,

* * * *

భారతీయ మహిళామండలి

సి. శే. కౌసల్యకన్య, బి. ఏ., యల్. టి.
 పి. ఎ. మేటి కళాలలో సహభ్యాయిగా నున్నది.
 ఆ కడమిక్ కాన్ సేషనుండి యామె పెనుపభక్తు
 డభ్యుత్పన్నులగు నెన్నుకొనబడినది. ఇట్టి శౌరవమున
 బడినది మళ్ళీ గూర్తవయినది యామెయే. పి. ఎ.
 న్యాయమూర్తి కృష్ణమూర్తి పోడయని పుత్రుడు.

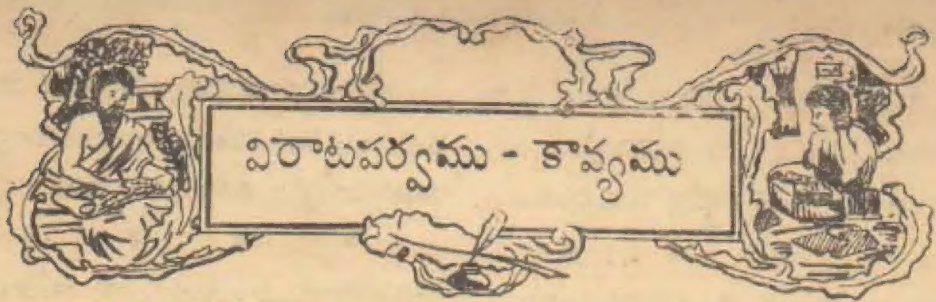

నాగరాజు ముప్పామిళ్ళి నర్మగారు
 డా. డి. సి. యమ్., యల్. టి.
 ముప్పామిళ్ళి నర్మగారు నాగరాజు ముప్పామిళ్ళి నర్మగారు

శ్రీమతి పటవర్ధనమ్మగారు

మహారాష్ట్ర యొక్క కర్ణాటక కులమునందు పాల్గొనరున్నా

నిడమర్తి సత్యనారాయణమూర్తి గారు, బి. ఏ. [సారస్వత సమాజము]

ప్ర రాణ శకలమగు విరాటపర్వమును సోమ
యాజి కావ్యముగా మార్చినవిషయ
మొకవిధముగా పొరపాటని నాకు గురుసమా
నులును, నాయందు వాత్సల్యము గలవారను,
సుప్రసిద్ధ పండితకవులును నగు నొకరు ప్రసంగ
వశమున నెలవిచ్చియుండిరి. సంస్కృత భారత
మునందలి విరాటపర్వమును జదివినపుడు గలు
గని యానందము తెలుగున జదువునపుడు
గలుగుటకు గారణమేమాయని యాలోచించు
చున్న నాకీవాక్యములు కొంతయాధారమును
జూపించినవి. పరిశీలన చేసినకొలదిని విరాట
పర్వమును సోమయాజి కావ్యముగా రచించె
ననియు అట్లు చేయుటలో కొంద అనునట్లు
తిక్కన పొరపాటానర్పకపోవుటయే కాక
మీదుమిక్కిలి తన యపూర్వరచనాసామర్థ్య
మును బ్రకటించెననియు నభిప్రాయము నా
యందు దృఢమై నెలకొనినది. ఆవిషయమును
విపులముగ జర్పించి తిక్కనయందున్న జనా
దరణము నినుమడింపజేయుట యీవ్యాసము
యొక్క యుద్దేశము. కావున కావ్యలక్షణ
ముల నొక్కొక్కటిగ జూచి యిది యెంత
వరకు కావ్యమో, దీని యాత్మకత్వ మేమి
యో చూతము.

“కం. పురసింధు నగర్తివన శశి
సరసీ వన మధు రతిప్రసంగ విరహముల్
పరిణయ తనయోదయ నయ
విరచన యాత్రాద్యూత విభు వర్ణనముల్
(నరసభూపాలీయము.)

అనునవి కావ్యమునం దుండవలసిన యష్టాదశ
విశిష్టవర్ణనములు. (అనగా పురము, సింధువు,
నగరము, ఋతువు, సూర్యుడు, చంద్రుడు,
సరస్సు, వనము, మధుపానము, రతిప్రసంగ
ము, విరహము, పరిణయము, తనయోద
యము, నయవిరచన, యాత్ర, ఆశి, ద్యూత
ము, విభువర్ణనము). మఱియు,

ఇందు నొకకొన్ని కడమైన నెంచిచూడ
నదియు నవని మహాకావ్య మనగ బరగు.
(నరసభూపాలీయము.)

నని లాక్షణికు లొప్పుకొనుటచే మహాప్రబంధ
మున కివి యన్నియు నవసరము కాదని తేలు
చున్నది. సోమయాజి ఈయష్టాదశవర్ణనలలో
చాలవరకు వర్ణించి తన విరాటపర్వమునకు
మహాకావ్య లక్షణము నిచ్చియున్నాడు.

అభిమన్యుని వివాహసమయమున బుర
వర్ణనమును జేసెను.

“కం. వివిధాలంకరణంబుల

నవకాంతి వహించి పట్టణంబు వినాహా
త్సవమాధవలక్ష్మీకి లలి

తవనంబై యెలమికలిమితావలమయ్యె.”

ద్వితీయాశ్వాసమునసూర్యోదయ సూర్యా
స్తమయ చంద్రోదయములను విపులముగ
వర్ణించి విడిచెను. కీచకుడు ద్రౌపదిపై మోహ
ముతో వికలచిత్తుడై వనవిహారము నలిపిన
సమయమున సరోవరమును, వనమును వర్ణిం
చెను. అసమయముననే యాతడు నుడివిన,

“సీ. కంఠేలు కేలితోఁ గీలించి నెయ్యంపు

మాటలఁ దగుమఱుమాట లార్తు

గుచము లురంబునఁ గుదియించి క్రమమున

నిజీసిన కౌగిట నింపొనర్తు

నంగుళంబుల నల్ల నలకలు గబలించి

కమ్మోవియాని యెక్కింతుఁ గాయ్య

మనము మనంబునఁ బెనఁచి కేళికె జొచ్చి

నలిఁదేల్చు సౌఖ్యరసంపు నిట్టఁ

దనిపు మొనలైనఁ జిగురొత్తుతమకమునకుఁ

బ్రాకు నెట్టచు మగుడఁ బ్రేబడుచు నింతి

వింతభంగుల కెలయించి వెకలిఁ జేసి

యభిమత క్రీడనములకు నలవరింతు.”

పలుకులలో ర తి ప్ర సంగ విషయము

నరచాటుగనుంచి చేసెను. కీచకుని ప్రసం

గమెల్లను విరహాపరిపూర్ణమై యున్నది. పర్యా

రంభమున బండ్లపులు విరాటపురికి బయలు

దేరునసమయమున ధౌమ్యుడు వారికి సేవా

ధర్మముల నెఱింగించి నయవిరచన మాచరిం

చెను. ధర్మజాదులవైభవమును, మహాసీయ

మూర్తులను వర్ణించి విభువర్ణనమును, గోగ్ర
హణనమయమున యుద్ధమును, దక్షిణగోగ్ర
హణానంతరము విరాటధర్మజులచే పాచికలా
డించి ద్యూతమును వర్ణించెను. ద్రౌపదిచే గల్లు
దేరబంపి మధుపానమును వర్ణించెను. పాండ
వులు అజ్ఞాతవాసవత్సరమున బడినకష్టములను
మరపించుటకోయన సంశ్యమున అభిమన్యుని
వివాహము వైభవోపేతముగ వర్ణింపబడెను.
ఏ మూడునాలుగువర్ణనములలో తప్ప నితరము
లెల్ల నిండుపుష్టిగను సరసముగను వర్ణింప
బడినవి.

ఈకావ్యమునకు నాయకత్వమున కర్తు
లు ముగ్గురు కలరు. వారు ధర్మజభీమార్జు
నులు.

“కం. కీర్తిప్రతాపసుధగుం

డార్తావనుఁ డజులగుణగణాధ్యుఁడు బాహా

వర్తిత భూభరుడై నరి

కీర్తితుఁడగుభర్త కావ్యగీత ప్రియుడై.”

(నరసభూపాలీయము)

అనియుండుటంబట్టి కీర్తి ప్రతాపము, ఆర్తావన
త్వము, గుణాధ్యత, భూభరత్వము కలిగిన
వాడు నాయకత్వమున కర్హుడని తేలుచున్నది.
ధర్మజుడు రాజసూయమొనరించి ధర్మాపరావ
తారుడని పేరుగాంచెను.

“.....భూరిప్రతాప మహాప్రదీప

దూరవిఘటిత గర్వాంధకారవైరి

వీరకోటిరమణి ఘృణివేష్టితాంఘ్రి

తలుఁడు కేవలమర్హుడై ధర్మసుతండు.”

ఇట్లులే భీమార్జునులుగూడ,

“కులము మహాభాగ్యము ను

జ్వలత యుదారత మహావిశాలత ధర్మా
కలనయు వైదగ్ధియు”

(నరసభూపాలీయము.)

నను నాయకగుణంబుల జెన్నొంది కథారంగ
మున ముఖ్యస్థానము వహించి నాయకత్వము
నకు నర్హులగుచున్నారు. కాని తఱచిచూచితి
మేని వీరిలో ధర్మజుడే నాయకుడని తేలుచు
న్నది.

మొదట అర్జునుని గైకొందము. ఇతడు
కులీనుడు; మహాభాగ్యశాలి; ఉజ్వలపురుషో
త్తముడు. ఇంద్రుని ఆర్ధాననము నందినమేటి.
నివాతకవచకాలకేయాది మహాదానవపీరుల
నెదిరించి నెగ్గినప్రతాపశాలి. గంధర్వహస్త
గతుడగు దుర్యోధనుని గాచినయుదారుడు.
విరాటపర్వకథాభాగమున ప్రాధాన్యమునొం
దిన యుత్తరగోగ్రహణసమయమున భీరుడగు
యుత్తరుని సారథిగాగొని శస్త్రాస్త్రజ్ఞాలోష్మ
స్సార చతుర్విధోజ్వల బలాత్మ్యగులగు

“ద్రోణుడు భీష్ముడు గృథుడు

ద్రోణసుతుండును గర్జుడుం బశు

తౌణపరాయణత్వమున

దర్శనముజ్వలభంగి నుల్లన

ద్వాపరంపరలో గురియ...”

వారిని తలపడి తనమార్గణాన్ని వారినాహుతి
చేసి వీరవిక్రారముచేసిన రణకుశలుడు. ఇతని
పాత్రము ముఖ్యమైన దయ్యను విరాటపర్వ
పూర్వార్ధముననామమాత్రముగానుండిభీముని
ముందు నిస్తేజమై యున్నది. ఉత్తరార్ధముననే

ప్రాధాన్యము వహించు అర్జునుడు నాయకత్వ
మునకు జాలడు.

రెండవది భీమునిపాత్రము—ఇతడు

“దుర్వావోద్యమ బాహువిక్రమ రసా
స్తోక ప్రతాపస్ఫుర
ద్గర్వాంధ ప్రతివీర నిర్మథన వి
ద్యా పారగుడు.”

ఇతని

“...వలమూపులాపు మును

నేలవహించిన నాగకూర్మ గో

త్రావనిభృద్దిశాకరుల

కారయనూరటపట్టు.....నం

భావన భూజనంబులకుఁ

బండువు.....మహోగ్రకోపకే

ఖావిభవంబు వైరులకుఁ

గాలము చేరువ.”

లోకకంటకులగు బకహిడింబ కిమ్మీర జరా
సంధాది ప్రబలబలోదగ్గులగు రాక్షసులనెద
రినో యడంచి ప్రబాసోఖ్యమునొడగూర్చెను.
అట్టివాడు తనకు గాలము చాలనపుడు వంటల
వాడయ్యును నిజప్రతిధను జాటుచు మహా
ననగృహోద్యక్తుడై చెట్టులను గట్టపుల్లలవలె
విరచుచు, కీచకాదులను వధించుచు దక్షిణ
గోగ్రహణమందువలె యుద్ధముచేయుచు తన
వీరవిహారము నెడములేకుండ నెఱసి అర్జున
ధర్మబాదుల మేఱమీరిన మహిత ప్రతాప
శాలి. ఇతని నిష్కాపట్యము, కూరత్వము
నెడల గల విముఖత, ధైర్యము, నిరుపమాన
బలన త్వము, సాహసము, మొదలగు గుణ

పుంజములు ఇతనికి ప్రధాననాయకత్వమునకు
అర్హులై నిచ్చును. కాని ఇతడు ధర్మజునిముందు
స్వక్రిత్యము లేనివాడగుటచే ప్రధాన నాయ
కత్వమున కర్హుడు కాదు.

ఇక ధర్మజునిపాత్రవిషయము:

ఇతడు పాండవాగ్రజుడు. నాయక గుణ
లక్షణ లక్ష్మీతుడు. కాని కథాగమనమున నితని
భాగ మత్యల్పము. విరాటపురిలో బ్రవేశించిన
తరువాత నాలుగైదుసార్లు కన్న నెక్కుడు
మన కీతడు కరుపించడు. అదియైనను అక్క-
డక్కడ. కాని ఆసమయములు కథావిస్తృతికి
ముఖ్యములైనవి. కీచకుడు ద్రావడిని తన్ని
నపుడు భీముడు ప్రళయకాల సమవర్తియట్ల
యగుడై, యతని ననునయింప దివునపుడు
హాలాహలము మ్రింగిన శివునియట్లు లాతని
నడ్డి కోసానలము నార్చకున్న సమయభంగమై
విరాటపర్వవృత్తాంత మస్యధా వర్తిల్లి యుం-
డెడిది. అట్లే ధర్మసూతి దక్షిణ గోగ్రహణ
మున భీముని ఒరికొల్పక యూరకున్నచో
సుశర్మ విరాటుని బుడెగా గొనిపోయి యుం-
డును.

భీమార్జునులను మహాయంత్రములను
నడిపించు చతురుడు ధర్మజుడు. వారిబలము,
వేగము సర్వమును ధర్మజునియొక్కా దృఢబంధ
సంయమితములు. ఇంతటి మహావీరులను ఇచ్చ
వచ్చినటులు నడుపుచు తన చేతిలోని కీలు
బొమ్మలవలె నాడించిన ధర్మజుని చాతుర్య
మును, నడవడియును, సంయమమును సామా-
న్యములు కాజాలవు. అందుకుదో డతని సత్య
నిష్ఠయును, శాంతమును చంద్రికకు చలువ

నలె సతని గొప్పదన మినుమడింప జేయు
చున్నవి. ఇట్టి ధర్మసూతి నాయకు డనుటకు
సందియము లేదు. భీమార్జును లుపనాయకులు.
ఒకరుపూర్వార్థమున, మిగిలిన డత్తార్థమున
ఉపనాయకులు; ధర్మజుడు నాయకుడు.

రసవిచారణ

రసపోషణమున తిక్కనచూపిన యాచి-
త్యము విపులవిమర్శనార్హమగుటచే నావిష-
యమును ప్రత్యేకించి యొకవ్యాసమున వివ-
రింపనుటని. నవరసములను బోచిత్యము చెడ-
కుండ వానివానిప్రాముఖ్యమునకు విరోధము
లేకుండ వర్ణించుటలో తిక్కనచూపిన నేర్పు
ప్రశంసింపదగినది.

ప్రధానరసము నాయకుని యవలంబ-
నమున వర్ణిలుట ప్రసిద్ధము. వసుచరిత్రము
నందలి శృంగారము వసురాజు సూతగా గొని
వర్ణిల్లినది. ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నమునందు ప్ర-
ద్యుమ్నుడు నాయకుడు. శృంగార మాతని
నాశ్రయించెను. ఈవిధముగ జూచినచో విరా-
టపర్వమున ధర్మరాజు నాశ్రయించిన శాంతమే
ప్రధానరసము కావలెను. శాంతమున కీకా-
వ్యమునం దగ్రస్థాన మున్నదనుటకుగూడ
కారణములు కలవు. అజ్ఞాతవాసము గడపు-
టకు ప్రతాపవంతులగు పాండవు లగ్గిచల్లబడి
నటులు శాంతమూర్తులుగాక తప్పదు. అదియే
భౌమ్య దుఃఖదేశించినది. అదియే ధర్మజు డవ-
లంబించి తమ్ముల కుపదేశించినది.

ధర్మజునిశాంతము భీమార్జునుల వీరము-
ను గొంతవరకును లోబరుచుకొని ప్రకాశించి